

**Stichting
Pensioenfonds
Forbo**

Stichting Pensioenfonds Forbo
Industrieweg 12, 1566 JP Assendelft
Postbus 13, 1560 AA Krommenie
Telefoon: 075 - 647 72 17
www.pensioenfondsforbo.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 41231178

**Verslag over het boekjaar
1-1-2013 t/m 31-12-2013**

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Meerjarenoverzicht	7
Bestuursverslag	
Voorwoord	9
Algemeen	10
Uitbestede werkzaamheden	13
Waarmerking en advisering	14
Financiële positie van het fonds en gevolgen economische ontwikkelingen	15
Algemene pensioenontwikkelingen	17
Fondsspecifieke ontwikkelingen	21
Beleggingen	26
Vooruitzichten 2014	29
Risicoparagraaf	30
Actuariële paragraaf	36
Verslag van de visitatiecommissie	41
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Reactie van het bestuur	44
Jaarrekening	
Balans per 31 december	46
Staat van baten en lasten	48
Kasstroomoverzicht	50
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	51
Toelichting op de balans per 31 december	55
Toelichting op de staat van baten en lasten	61
Risicoparagraaf	66

Pagina**Overige gegevens**

Gebeurtenissen na balansdatum	77
Resultaatbestemming	77
Uitvoering	77
Actuariële verklaring	78
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	80

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen	83
Begrippenlijst	84

Bestuur en organisatie

Bestuur

<i>Benoemd door de werkgever</i>	<i>Functie</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
H.H. Sieben	voorzitter/penningmeester	01-05-2007	Onbepaald
Mw. D. Uitvlugt-Manné	secretaris	07-02-2012	Onbepaald
M.A. Bults	bestuurslid	01-03-2009	Onbepaald
Mw. M. Koning	bestuurslid	19-09-2013	Onbepaald
<i>Benoemd uit de pensioengerechtigden en de werknemers</i>			
G.B.J. Soppe	bestuurslid	26-03-2002	26-03-2017
G.J.F. Mol	bestuurslid	18-04-2003	18-04-2015
A.D. Keetlaer	bestuurslid	01-01-2007	01-01-2016
A.J. Verbakel	bestuurslid	06-12-2011	06-12-2014

Beleggingscommissie

A.D. Keetlaer	voorzitter
M.A. Bults	lid
H.H. Sieben	lid
Mw. D. Uitvlugt-Manné	lid

Deelnemersraad

J. Akkerman	voorzitter
A.F. Brandt	secretaris tot 01-10-2013
P. de Boer	secretaris vanaf 01-10-2013
P. Alberts	lid
R. Langenbach	lid
B. Venema	lid
R. Borra	lid
D. Neefkes	lid
G. Mooij	lid

Visitatiecommissie

Mw. Mr. M. Meijer-Zaalberg	voorzitter
P.H. Oyens	lid
M.G. Leenstra	lid

Verantwoordingsorgaan

R.J. Gelauff	voorzitter namens werkgever tot 01-01-2014
J. Akkerman	voorzitter namens werkgever vanaf 01-01-2014
D. Breeuwer	namens werkgever
P. de Boer	secretaris namens de deelnemers
B. Venema	namens deelnemers
D. Neefkes	namens gepensioneerden
G. Mooij	namens gepensioneerden

Compliance officer

J.A.M. Dirkx

Aangesloten ondernemingen

Forbo Flooring B.V.
Forbo-Novilon B.V.
Forbo Eurocol B.V.

Organisatie

Waarmerkend actuaaris	Towers Watson, W. Eikelboom
Adviserend actuaaris	Towers Watson, R. Schilder
Accountant	EY Accountants, S. Spiessens
Administrateur	AZL
Vermogensbeheer	MN
Advisering vermogensbeheer	MN
Internetsite	www.pensioenfondsforsbo.nl

Meerjarenoverzicht

	2013	2012	2011	2010	2009
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.015	1.061	1.077	1.059	1.065
Gewezen deelnemers	638	603	564	563	602
Pensioengerechtigden	857	866	853	827	799
Totaal	2.510	2.530	2.494	2.449	2.466
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	276.794	279.774	228.682	200.128	189.304
Beleggingsopbrengsten	579	31.080	20.072	10.228	21.232
Rendement op basis van total return	0,2%	13,6%	9,8%	5,3%	11,6%
Vermogen inclusief bestemmingsreserve	285.533	283.128	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Vermogen exclusief reserve premiedepot	281.533	279.128	233.057	212.353	201.144
TV	266.466	274.503	249.302	212.392	184.325
Reserves					
Algemene reserve	15.067	4.625	-16.245	-39	16.819
Bestemmingsreserve	4.000	4.000	0	0	0
Voorzieningen					
Totaal technische voorzieningen	259.224	267.454	242.436	205.090	177.348
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	185	199	249	247	263
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	7.057	6.850	6.617	7.055	6.714
Totaal voorzieningen	266.466	274.503	249.302	212.392	184.325
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	9.339	26.063	8.329	7.821	9.583
Pensioenuitkeringen	7.144	7.276	7.325	7.106	6.923

	2013	2012	2011	2010	2009
Dekkingsgraad					
FTK	105,7%	101,7%	93,5%	100,0%	109,1%
Vereiste FTK (o.b.v. de feitelijke beleggingsmix)	113,4%	112,3%	112,0%	115,1%	116,1%
Vereiste FTK (o.b.v. de strategische beleggingsmix)	112,5%	112,4%	112,0%	115,1%	116,1%
Minimaal vereist eigen vermogen	104,1%	104,1%	104,0%	104,0%	104,0%

Bestuursverslag

Voorwoord

Het jaar 2013 stond in het teken van de implementatie van de nieuwe pensioenregeling. Met de komst van deze regeling en de bijkomende storting van de werkgever hebben we een korting op de opgebouwde pensioenaanspraken weten te voorkomen. Er zijn in alle drie de Forbo-organisaties informatiebijeenkomsten geweest waarbij de nieuwe regeling en de flexibiliserende mogelijkheden werden toegelicht en uitgelegd. Dit waren interessante sessies waarbij goede vragen werden gesteld.

In 2013 is de dekkingsgraad gegroeid van 101,7% naar 105,7% hiermee is het ons wederom gelukt om een korting op de opgebouwde pensioenrechten en uit te keren pensioenen te voorkomen. Per 31 december 2013 is hiermee ook ons korte termijn herstelplan beëindigd met een positief resultaat.

De bezetting van het bestuur is in 2013 weer voltallig geworden. In april is Ton Keetlaer herbenoemd, als bestuurslid namens de werknemers van Forbo Flooring, voor een nieuwe periode van 3 jaar. In september is Marjolein Koning namens de werkgever Forbo-Novilon in het bestuur gekomen.

Medio 2013 heeft het bestuur met een workshop beoordeeld of haar crisisplan werkt zoals het zou moeten werken. Hiervoor werden enkele scenario's besproken en nagespeeld. De conclusies en verbeterpunten zijn verwerkt in het crisisplan dat een dynamisch document blijft. Ook is aansluiting met de crisisplannen van bijvoorbeeld onze pensioenuitvoerder en vermogensbeheerder gecontroleerd.

In het najaar werden de contouren van de Wet versterking bestuur pensioenfonds duidelijk. In deze wet worden pensioenfonds verplicht haar bestuursvorm te kiezen uit vijf vormen. Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna te noemen SPF) heeft de keuze gemaakt voor een zogeheten 'Paritair bestuur'. Voor deze vorm is o.a. gekozen omdat ons bestuur al paritair is samengesteld, wat wil zeggen dat er zowel vertegenwoordiging van werkgever, werknemers en gepensioneerden in het bestuur zitten. Bij deze bestuursvorm hoort ook een Verantwoordingsorgaan dat op een iets andere wijze moet zijn vormgegeven dan onze huidige deelnemersraad en verantwoordingsorgaan. Deze komen met ingang van de Wet versterking bestuur pensioenfonds per 1 juli 2014 te vervallen en het nieuwe Verantwoordingsorgaan gaat dan van start. Het bestuur heeft, samen met de huidige deelnemersraad en verantwoordingsorgaan, hard gewerkt om alle wijzigingen in onze beleidsdocumentatie die gemoeid zijn met deze wetswijziging tijdig door te voeren en kandidaten te zoeken voor het nieuwe Verantwoordingsorgaan. Dit is gelukt, en tijdig, voor de deadline van 1 april 2014, zijn alle benodigde beleidsdocumenten in concept aangeleverd bij De Nederlandsche Bank.

Naast de komst van de Wet versterking bestuur pensioenfonds deed nog een andere wijziging haar intrede in 2013; de Code pensioenfonds. Deze Code is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code komt voor pensioenfonds in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur. De Code maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving. Dit totale pakket van wet- en regelgeving geeft richting aan de vraag: wat houdt goed bestuur van pensioenfonds in en hoe houden betrokkenen daar toezicht op? Het bestuur heeft de punten uit de Code bestudeerd en beoordeeld in hoeverre ons beleid en onze beleidsdocumentatie hieraan aangepast moest worden. Inmiddels zijn deze aanpassingen in zijn geheel doorgevoerd.

Eind van het jaar heeft een Visitatiecommissie de procedures en bestuursprocessen van het bestuur beoordeeld. Deze commissie is tot een overwegend positief oordeel gekomen welke u verder in dit jaarverslag kunt nalezen.

Het jaar 2014 zal vooral in het teken staan van de komst van nieuwe wetgeving op zowel fiscaal- als pensioengebied. Er zijn al enkele contouren zichtbaar en het bestuur heeft een onderzoek naar de risicobereidheid van haar deelnemers en gepensioneerden inmiddels ingepland. Zodra de inhoud van deze nieuwe wetgeving echt duidelijk is kan het bestuur deze, tezamen met de uitkomsten van het onderzoek, gaan doorvertalen naar een advies aan sociale partners voor mogelijke aanpassingen van onze huidige pensioenregeling.

Algemeen

Inleiding

Het fonds, opgericht per notariële akte op 31 december 1964, is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij koepelorganisatie Pensioenfederatie.

SPF heeft de stichting als rechtsvorm en is statutair gevestigd in Zaanstad.

Overeenkomstig artikel 9 van de statuten wordt hierbij verslag uitgebracht over het boekjaar 2013. De in het verslag vermelde bedragen zijn op basis van duizenden euro opgenomen tenzij anders is aangegeven.

Doelstelling

Missie

Het doel van het fonds is het uitvoeren van de pensioenregeling, zoals overeengekomen met de sociale partners. Hiertoe zal Pensioenfonds Forbo de ingelegde gelden beheren als goed huisvader met een zo hoog mogelijk rendement tegen een verantwoord risico. Heldere en transparante communicatie naar de deelnemers vormt hierbij een integraal onderdeel.

Visie

Stichting Pensioenfonds Forbo voert de afgesloten pensioenovereenkomsten in letter en geest uit op correcte en transparante wijze, en wel zodanig dat de toegezegde pensioenen tijdig worden uitgekeerd. Behoud van koopkracht wordt hierbij nagestreefd.

Beleid

Het fonds heeft een actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) opgesteld waarin gemotiveerd is omschreven welk beleid wordt gevoerd om de doelstelling van het fonds te kunnen nakomen. In de ABTN (ook wel bedrijfsplan genoemd) wordt nader ingegaan op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling (pensioenovereenkomst), de financiële opzet (grondslagen, beleidskader en sturingsmiddelen), hoofdlijnen van het interne beheersingssysteem en de opzet van de administratieve organisatie en interne controle alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst.

De financiering van de pensioenvoorziening vindt plaats door bijdragen van werkgever en werknemers.

De afspraken met betrekking tot de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de ondernemingen.

Statuten

De statuten van het fonds zijn voor het laatst herzien op 19 juli 2013.

Bestuur

Het bestuur van het fonds bestaat uit acht bestuursleden waarvan drie gekozen door de deelnemers (werknemersvertegenwoordigers), één vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden en vier aangewezen door de werkgever (werkgeversvertegenwoordigers). De bestuurders uit de geleding van de werknemers en de pensioengerechtigden zijn benoemd voor een periode van drie jaar en treden af volgens een rooster van aftreden. Na afloop van de zittingsperiode kunnen deze bestuursleden wederom worden benoemd. De samenstelling van het bestuur is in het verslagjaar gewijzigd in verband met de toetreding van mevrouw M. Koning als (werkgevers-)bestuurder met ingang van 19 september 2013. Mevrouw Koning heeft daarmee de vacature vervuld die medio 2012 was ontstaan door het vertrek van de heer Leferink.

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft ingestemd met deze benoeming.

Het bestuur vergaderde zes maal in het verslagjaar, namelijk op 5 februari, 8 maart, 14 mei, 22 augustus, 19 september en 11 december.

Naleving Principes Goed Pensioenfondsbestuur

Het bestuur onderschrijft de principes voor goed pensioenfondsbestuur die de Stichting van de Arbeid heeft vastgesteld en die in de Pensioenwet zijn opgenomen.

Het bestuur streeft er naar om deze principes na te leven. De principes hebben betrekking op de volgende onderdelen: zorgvuldig bestuur, transparantie, openheid en communicatie, deskundigheid en functioneren van het bestuur, verantwoording en intern toezicht.

Verantwoordingsorgaan

Naar aanleiding van de principes voor goed pensioenfondsbestuur heeft het bestuur een verantwoordingsorgaan ingesteld, bestaande uit:

- twee vertegenwoordiger namens de werkgever, de heren D. Breeuwer en R.J. Gelauff,
- twee vertegenwoordiger namens de deelnemers, de heren B. Venema en A.F. Brandt; en
- twee vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden, de heren D. Neefkes en G. Mooij.

Per 01-10-2013 is de heer A.F. Brandt teruggetreden in verband met zijn gezondheid. De heer P. de Boer is per deze datum benoemd namens de werknemers in de functie van secretaris.

Per 01-01-2014 is de heer R.J. Gelauff teruggetreden in verband met een functie buiten de Forbo organisatie. De heer J. Akkerman is per deze datum benoemd tot ad interim voorzitter.

De leden van het verantwoordingsorgaan zijn benoemd voor de duur van drie jaar. Na het verstrijken van de zittingsperiode zijn aftredende leden terstond herbenoembaar.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan als vertegenwoordiger van de bij het fonds betrokken deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever.

In dit jaarverslag wordt separaat verslag gedaan van de bevindingen van het verantwoordingsorgaan ten aanzien van het door het bestuur in 2013 gevoerde beleid.

Intern toezicht en visitatiecommissie

In het kader van goed pensioenfondsbestuur zal het bestuur voorts zorgdragen voor intern toezicht. Het bestuur heeft besloten het interne toezicht in te vullen door middel van een visitatiecommissie die minimaal eens per drie jaar het functioneren van het fonds evalueert en toetst. Het gaat dan om een beoordeling van de beleids-, bestuursprocedures en -processen en de controleomgeving van het fonds. Tevens behelst het een beoordeling van de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd alsmede een beoordeling van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn. Vanaf 2014 zal de visitatiecommissie jaarlijks het functioneren van het bestuur beoordelen.

De visitatiecommissie bestaat uit drie externe, van het fonds onafhankelijke, deskundigen. De werkwijze van de commissie is vastgelegd in een reglement intern toezicht. De bevindingen van de visitatiecommissie zijn in een aparte paragraaf toegelicht.

Communicatiecommissie

In het kader van goede communicatie heeft het bestuur reeds in 2007 een communicatiecommissie opgericht. De communicatiecommissie bestaat uit mevrouw Uitvlugt-Manné, mevrouw Koning en de heren Verbakel, Soppe en Keetlaer.

De communicatiecommissie is belast met de voorbereiding van de informatieverstrekking aan alle betrokken partijen overeenkomstig de informatieverplichtingen in de Pensioenwet.

De commissie maakt en onderhoudt in dit kader mede een communicatieplan.

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie bestaat uit de heren Keetlaer, Bults en Sieben en mevrouw Uitvlugt-Manné. De beleggingscommissie doet voorstellen aan het bestuur inzake de beleggingen van de pensioengelden, voert overleg met de vermogensbeheerder en houdt zich bezig met het beoordelen van de gerealiseerde resultaten door de vermogensbeheerder.

De commissie is verantwoordelijk voor en rapporteert aan het bestuur van SPF ten aanzien van:

- het voorbereiden van de formulering van het beleggingsbeleid in relatie tot het financieel toetsingskader (FTK);
- het erop toezien dat het vermogensbeheer, zoals uitgevoerd door externe beheerders dan wel binnen geselecteerde beleggingsfondsen, binnen de richtlijnen valt die door het bestuur zijn vastgesteld;
- het erop toezien dat de strategische benchmark geschikt is om de beleggingsdoelstellingen van het fonds te realiseren;
- het op basis van die strategische benchmark definiëren van beleggingsmandaten en benchmarks voor te onderscheiden portefeuilles en/of beleggingsfondsen;
- het selecteren van externe vermogensbeheerders voor (een deel van) de beleggingsportefeuille;
- het controleren dat de mandaten door de beheerders in acht zijn genomen;
- het zorgdragen voor de vaststelling van het rendement van de portefeuille;
- het evalueren van zowel de beleggingsresultaten van het totaal der beleggingen als van dat der deelportefeuilles ten opzichte van de vastgestelde benchmarks over de meest recente vier kwartalen alsook over langere perioden;
- het beoordelen van (de consistentie van) het door de aangestelde beheerders gevoerde beleggingsbeleid in het licht van de marktontwikkelingen en de beleggingsbenadering van de betrokken vermogensbeheerders;
- het rapporteren aan het bestuur over alle relevante zaken, in het bijzonder de evaluatie van de behaalde rendementen;
- het voorbereiden van voorstellen aan het bestuur inzake de structuur en procedures ten aanzien van de beleggingen.

Eénmaal per jaar evalueert de commissie het vastgestelde strategische beleggingsbeleid, de geïmplementeerde structuur en de aangestelde beheerders alsmede de bewaarnemer. Indien relevant beslist de commissie bij die gelegenheid tevens over de toewijzing van te beleggen middelen voor het komende jaar. Over deze punten, alsmede over de resultaten van het boekjaar brengt de commissie schriftelijk verslag uit aan het bestuur.

Periodiek rapporteert de beleggingscommissie aan het bestuur in een beleggingsverslag.

Zelfevaluatie en deskundigheid

Overeenkomstig de principes voor goed pensioenfondsbestuur evalueert het bestuur jaarlijks zijn eigen functioneren, zowel van het bestuur als geheel als van de individuele bestuursleden.

Daarnaast besteedt het bestuur actief aandacht aan deskundigheidsbevordering van bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan. (Nieuwe) leden van bestuur en verantwoordingsorgaan dienen voor toetreding tot bestuur respectievelijk verantwoordingsorgaan te voldoen aan deskundigheidsniveau 1 conform definities van DNB.

Integere bedrijfsvoering

Het bestuur is van mening dat in het verslagjaar is voldaan aan de meest recente principes van goed pensioenfondsbestuur en dat het heeft zorggedragen voor een integere bedrijfsvoering. In 2014 zal het bestuur de nieuwe Code Pensioenfonds gaan implementeren.

Naleving wet- en regelgeving

Het afgelopen jaar zijn aan het fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder. De vermogenspositie is, door de ontwikkelingen op de financiële markten, wel zodanig dat er in 2009 een herstelplan is ingediend.

Gedragcode

Jaarlijks wordt door de bestuursleden bevestigd dat zij de gedragscode nageleefd hebben. Ook dit jaar heeft dit plaatsgevonden. In het verslagjaar zijn geen klachten ontvangen.

Compliance officer

De compliance officer bewaakt dat het fonds voldoet aan de voor het fonds van toepassing zijnde actuele wet- en regelgeving op het gebied van compliance.

ALM studie

Het bestuur houdt zich regelmatig bezig met de afstemming tussen de bezittingen versus de verplichtingen van het fonds. Hiertoe wordt periodiek een ALM (Asset liability Management) studie verricht. De uitkomsten van de ALM-studie leiden tot beleidsadviezen aan het bestuur. Ook bij bijzondere gebeurtenissen, zoals een introductie van een nieuw reglement, wijziging van toezichtbeleid en/of wijziging van beleggingsbeleid kan een ALM-studie aan de orde zijn. In 2012 is een ALM-studie verricht. Met behulp van deze studie formuleert c.q. actualiseert het bestuur het beleggingsbeleid zoals omschreven in de ABTN.

Beleidsdag 2014

Op 5 juli 2013 en 22 november 2013 zijn door het fonds studiedagen georganiseerd met het doel om het beleid en bijbehorende doelstellingen voor 2014 vast te stellen. Tijdens deze studiedagen is met name gesproken over het op handen zijnde nieuwe pensioenstelsel. De studiedagen zijn georganiseerd door respectievelijk Towers Watson en PwC. Op basis van deze studiedagen heeft het bestuur onder meer besloten om in het voorjaar van 2014 een risicobereidsheidsonderzoek uit te voeren onder haar deelnemers. De uitkomsten hiervan zullen gebruikt worden om voorstellen te doen aan sociale partners met betrekking tot de pensioenregeling voor 2015.

Uitbestede werkzaamheden**Administratie**

De deelnemers-, uitkeringen- en financiële administratie van het fonds is uitbesteed aan AZL.

AZL draagt zorg voor de volgende zaken:

- de pensioen- en deelnemersadministratie;
- de financiële administratie;
- de jaarverslaglegging.

AZL verstrekt jaarlijks een ISAE 3402-rapportage, type 2. Het betreft een rapportage over de resultaten van een ISAE 3402-audit die bij AZL door een externe accountant heeft plaatsgevonden en die gericht is op de opzet, het bestaan en de werking van de beheers- en controlemaatregelen, processen en procedures van AZL.

De beleggingsadministratie en het vermogensbeheer zijn uitbesteed aan MN. Het vermogen is belegd in door de vermogensbeheerder beheerde producten. Vooraf is nagegaan of de specificaties en strategieën van deze fondsen aansluiten op het binnen de ALM-studie ontwikkelde strategische beleggingsbeleid. De vermogensbeheerder rapporteert per maand en uitgebreid per kwartaal over de resultaten van de uitvoering van het beleggingsbeleid.

Het bestuur wordt door middel van periodieke rapportages van de uitvoeringsorganisatie in staat gesteld de risico's en fondssituatie goed te monitoren.

De juistheid van de geregistreerde gegevens wordt getoetst door functionarissen van de salarisadministratie van Forbo Flooring B.V., de accountant van SPF en de adviserend c.q. waarmerkend actuaaris van het fonds. Daarbij wordt er op toegezien dat ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid de controles uitvoert, waardoor zekerheden worden ingebouwd ten aanzien van de juiste registratie van de gegevens die van belang zijn voor het vaststellen van de verplichtingen.

De administrateur rapporteert periodiek schriftelijk, alsmede eenmaal per jaar door middel van een financieel jaarverslag aan het bestuur.

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan MN. De dienstverlening van MN omvat de volgende onderdelen:

1. Relatiebeheer: toewijzen klantteam, verlenen van bestuursondersteuning en het organiseren van kennissessies.
2. Adviseren beleggingsbeleid: ondersteuning bieden bij uitvoeren ALM studie, adviseren t.a.v. beleggingsdoelstelling, opstellen van het jaarlijks beleggingsplan, adviseren t.a.v. maatschappelijk verantwoord beleggen en overig advies en verzoeken.
3. Beleggingsuitvoering: uitvoeren portefeuilleconstructie, manager selectie en monitoring, uitvoering beleggingstransacties, uitvoering en monitoring MVB-beleid, commission recapture, securities lending, collateral management en belasting terugvorderen.
4. Riskmanagement: risicomanagement in kader van advisering beleggingsbeleid en in kader van beleggingsuitvoering.
5. Beleggingsadministratie, waardering en performancemeting: aansturen custodian, transactie- en positieadministratie, waardering en performancemeting.
6. Rapportage en verantwoording: maandelijks en kwartaal vermogensbeheerrapportage, wettelijke rapportages, informatie t.b.v. fiscale rapportage, compliance rapportages, overige rapportages, wijzigingen in vermogensbeheerrapportages en rapportages op verzoek van SPF.
7. Evaluatie en wijzigingsprocedure(s) uitvoeren.

Waarmerking en advisering

Actuarial

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen adviserende en waarmerkende werkzaamheden. Het bestuur heeft de adviserende en waarmerkende werkzaamheden in het verslagjaar opgedragen aan Towers Watson.

Controle

De controle van de jaarrekening is opgedragen aan EY Accountants.

Financiële positie van het fonds en gevolgen economische ontwikkelingen

Het belegd vermogen van het fonds (inclusief lopende rente en liquide middelen) stijgt in het verslagjaar met € 0,5 miljoen tot € 274,0 miljoen ¹⁾ (2012: € 273,5 miljoen) als gevolg van de beleggingsresultaten en de gedane pensioenbetalingen.

Het gemiddelde rendement op basis van total return bedroeg in 2013: 0,2% (2012:13,6%). Het totale vermogen bedraagt € 281,5 miljoen (2012: € 279,1 miljoen).

De voorziening pensioenverplichtingen is ultimo 2013 vastgesteld op € 266,5 miljoen, hetgeen resulteert in een (aanwezige) dekkingsgraad van 105,7%.

De benodigde solvabiliteit onder FTK dient zodanig te zijn dat het fonds met 97,5% zekerheid volgend jaar nog voldoende vermogen heeft om de verplichtingen op marktconforme basis over te dragen. De benodigde solvabiliteit wordt bepaald met behulp van een door DNB aangereikt standaardmodel.

De feitelijke vereiste dekkingsgraad ultimo 2013 bedraagt 113,4%.

Herstelplan

Aangezien de aanwezige dekkingsgraad nog steeds lager is dan de benodigde dekkingsgraad is er sprake van een reservetekort. Dit tekort is door het fonds tijdig gemeld aan DNB. Op grond van de pensioenwet moet het fonds een korte- en langetermijnherstelplan opstellen om aan te tonen hoe binnen een periode van 15 jaren weer de benodigde dekkingsgraad wordt bereikt. Het herstelplan is, na verkregen collectief uitstel, op 31 maart 2009 bij DNB ingediend.

Het herstelplan is opgesteld met inachtneming van de geldende uitgangspunten van DNB.

Uit het herstelplan blijkt dat SPF naar verwachting weer binnen de gestelde termijn van 15 jaar voldoet aan de eisen van het vereist eigen vermogen.

De belangrijkste maatregelen van het herstelplan zijn:

Voorlopig geen toeslagverlening

De wijze van toeslagverlening is vastgelegd in de ABTN. Als uitgangspunt geldt voor actieve deelnemers de loonontwikkeling en voor gewezen deelnemers de prijsontwikkeling in enig jaar. Zolang de dekkingsgraad lager is dan 110% wordt geen toeslag verleend.

Per 1 januari 2013 heeft SPF besloten om de ingegane pensioenen en opgebouwde pensioenaanspraken niet te verhogen vanwege de financiële positie van het fonds, met uitzondering van een gedeeltelijke indexering van de pensioenrechten van de actieven vanuit de door de vennootschappen betaalde premie. Vanuit het vermogen zijn geen middelen onttrokken voor deze indexatie. Dit in overeenstemming met het beleid van het fonds m.b.t. de ontvangen premie en het aanwezige premiedepot. Uitgangspunt is dat het fonds een vaste premie ontvangt van 21% van de som van de pensioengevende salarissen. Indien deze totale premie onvoldoende is voor de opbouw van de pensioenrechten, wordt het tekort aangevuld uit het premiedepot. Dit premiedepot heeft bij aanvang (1 januari 2013) een bedrag van 4 miljoen euro. Indien de ontvangen premie hoger is dan benodigd is voor de opbouw, wordt het meerdere van de premie gebruikt voor indexatie van de actieven. Deze indexatie vindt plaats met een minimum van 0.20% en wordt verhoogd in stappen van 0.05% naar beneden afgerond. Eventuele restantpremie blijft in het premiedepot.

Herijking beleggingsbeleid

SPF heeft niet overhaast besloten tot aanpassing van het beleggingsbeleid vanwege de financiële crisis, maar de eigen situatie eerst geanalyseerd. Het bestaande beleggingsbeleid is voortgezet. De beleggingscommissie bespreekt het bestaande beleid elk kwartaal in het commissieoverleg.

DNB heeft het herstelplan geaccordeerd.

1) Zie bijlage.

De belangrijkste uitkomsten uit het herstelplan zijn cijfermatig als volgt:

	Effect op dekkingsgraad (in %)	
	Korte termijn	Lange termijn
Dekkingsgraad per 31 december 2008 resp. 31 december 2013	96,8	110,3
Sturingsmiddelen		
<i>Premie</i>		
De premie is kostendekkend	1,2	-14,1
<i>Uitkering</i>		
Solvabiliteitsvrijval	0,4	4,6
<i>Toeslagverlening</i>		
Geen toeslagverlening in de periode 2009-2011; daarna conform indexatiebeleid ABTN	-0,3	-8,2
<i>Beleggingen</i>		
Verskil tussen het gemiddelde jaarrendement van 5,1% en de oprenting van de pensioenverplichtingen	11,7	20,2
Rentetermijnstructuur		
Aanpassing van de rentecurve vanaf 2013 met toestemming van DNB (forward rates)	0,7	6,6
Overige		
Inclusief prognoses voor langlevensrisico	-0,2	1,6
Dekkingsgraad per 31 december 2013 resp. 31 december 2023	110,3	120,8
Dekkingsgraad inzake MVEV per 31 december 2013 resp. 31 december 2023	104,1	115,6
Korting op aanspraken en rechten (korte termijn herstelplan)		
Uiterlijk 1 april 2012 effectueren	0,0	0,0

In 2013 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Verwacht 2013 (%)	Werkelijk 2013(%)
Dekkingsgraad per 31 december 2012	108,0	101,7
Sturingsmiddelen		
<i>Premie</i>		
De premie was net kostendekkend	-0,3	0,1
<i>Toeslagverlening</i>		
Er heeft geen toeslagverlening uit overrente plaatsgevonden	-0,2	0
<i>Beleggingen</i>		
De feitelijke beleggingsperformance (afgezet tegen benodigde toevoeging rekenrente) was lager dan verwacht	1,9	-0,2
Rentetermijnstructuur		
De RTS is gestegen gedurende het verslagjaar	0,7	3,8
Overige		
Mutaties e.d.	0,2	0,3
Dekkingsgraad per 31 december 2013	110,3	105,7
Feitelijk vereiste dekkingsgraad per 31 december 2013	113,4	113,4

Algemene pensioenontwikkelingen

Op vele fronten van het aanvullende pensioengebied staan veranderingen op stapel. De aangekondigde herziening van het Financieel Toetsingskader (FTK) en de inperking van het fiscale Witteveen kader raken de inhoud van de pensioenovereenkomst, de Wet versterking bestuur pensioenfonds (Wvbp) dwingt fondsbesturen hun governance onder de loep te nemen en de consultatie over de handhaving dan wel aanpassing van de Algemene Pensioeninstelling (API) heeft betrekking op de feitelijke uitvoering van de pensioenregelingen.

Voorts zijn er daarnaast drie nieuwe, reeds aangekondigde wettelijke voornemens in de maak: aparte wetten over de pensioencommunicatie, over de invoering van het algemeen pensioenfonds en over de wijziging van het systeem van waardeoverdrachten. Deze voornemens moeten alle voor het einde van 2014 het Staatsblad bereiken. Het geheel van wetswijzigingen vraagt om een strakke regievoering en juiste prioritering.

Op de meeste van de bovengenoemde onderwerpen wordt hierna nader ingegaan.

Moeizame hervorming van het aanvullende pensioenstelsel

Het onderhavige boekjaar kan worden gekenmerkt door wachten op de noodzakelijke politieke besluiten over de herziening van het FTK en de invoering, als alternatief voor het huidige nominale stelsel, van de reële ambitieovereenkomst. Dit staat in schril contrast

tot de herhaalde oproepen van De Nederlandsche Bank (DNB) om, zelfs op basis van onvolledige informatie over de wettelijke voorschriften, voorbereidingen te treffen voor deze herziening.

In het voorjaar publiceerde staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) het langverwachte consultatiedocument over de herziening van het FTK. Daarop is door diverse maatschappelijke organisaties gereageerd. Na de zomer maakte de bewindsvrouw op grond van die reacties reeds bekend dat zij heeft besloten af te zien van het creëren van twee pensioenstelsels, waaruit sociale partners kunnen kiezen. Hiermee zou bovendien de invaarproblematiek van tafel zijn. De tussenweg die zij wil bewandelen en die in de pensioensector kan rekenen op een breed draagvlak, zou ze in een wetsvoorstel verwerken en voor het einde van 2013 bij de Tweede Kamer indienen. Deze planning heeft zij niet gehaald. Na afloop van het boekjaar meldde de staatssecretaris dat ze hoopte voor 1 april 2014 het wetsvoorstel bekend te kunnen maken. Uitgaande van behandeling door de Tweede Kamer nog voor het zomerreces, zou invoering per 1 januari 2015 volgens haar nog steeds tot de mogelijkheden behoren. De Pensioenfederatie heeft de staatssecretaris echter laten weten dat de kans dat de wetwijziging vanaf 1 januari 2015 zal kunnen worden nageleefd, gering moet worden geacht.

In het voornoemde consultatiedocument is overigens aangegeven dat de herziening van het FTK vooral moet worden gezien als een directe verbetering van de weerbaarheid van pensioenfondsen tegen schokken op de financiële markten en de stijging van de levensverwachting. Het kabinet heeft tevens behoefte aan een maatschappelijk debat over fundamentele vragen over de inrichting van het aanvullende pensioenstelsel en heeft dit debat daarom reeds aangekondigd. Omdat de FTK-herziening meer tijd in beslag neemt dan verwacht, dreigt men –bijvoorbeeld naar aanleiding van de publicatie van het CPB-rapport over de doorsneepremie– reeds een voorschot op die discussie te nemen.

Het bestuur van SPF heeft zich in de tussentijd verdiept in de richtlijnen die gepubliceerd zijn lopende het boekjaar. Er is een workshop geweest waarin de impact van mogelijke veranderingen zijn besproken en in kaart gebracht. Het bestuur houdt de berichtgeving over de herziening van het FTK nauwlettend in de gaten om tijdig aan te kunnen vangen met de voorbereidingen van ingang van de Wet. Als voorloper hierop heeft het bestuur een risicobereidheidsonderzoek ingepland dat begin juni 2014 gehouden zal worden onder actieve deelnemers en de gepensioneerden van het fonds.

Wet versterking bestuur pensioenfondsen als gelegenheid tot verbeteringen

Positie van de gepensioneerden, alternatieve bestuursmodellen en overige aangelegenheden

Halverwege het boekjaar kwam, na een lange parlementaire geschiedenis met betrekking tot de medezeggenschap van gepensioneerden, de Wvbp tot stand. Deze medezeggenschap is thans uitgemond in een wettelijke verplichting om gepensioneerden in het bestuur op te nemen. De Wet streeft er voorts naar de deskundigheid van het bestuur te vergroten en het intern toezicht te versterken. Bovendien wordt beoogd om de taken en bevoegdheden van de bestaande fondsorganen te stroomlijnen. De vorenstaande doelstellingen kunnen onder meer worden gerealiseerd door middel van de introductie van vijf bestuursmodellen. DNB ziet in de wetwijziging een uitgelezen gelegenheid voor de fondsbesturen om hun fondsorganisatie aan een kritisch onderzoek te onderwerpen en aan te passen aan de maatschappelijke veranderingen en eisen.

Na de totstandkoming van de wet werd het invoeringstraject nader ingevuld. Omdat de aanpassingen in de fondsorganisatie met ingang van 1 juli 2014 operationeel moeten zijn en DNB een daaraan voorafgaande periode nodig heeft om de gewijzigde fondsdocumenten en wisselingen in het bestuur te beoordelen op deskundigheid en integriteit, dienen de voorbereidende werkzaamheden uiterlijk 1 april 2014 gereed te zijn. DNB gaat er in dit verband vanuit dat de fondsbesturen daarom nog voor het einde van het onderhavige boekjaar op hoofdlijnen weten voor welk bestuursmodel zij kiezen.

Het bestuur van SPF heeft gekozen voor het 'paritaire' bestuursmodel met daarbij instelling van een nieuw verantwoordingsorgaan. In het paritaire model zijn de pensioengerechtigden in het bestuur vertegenwoordigd en hebben werkgevers en deelnemers een

gelijke verhouding. Met de keuze voor dit model heeft het bestuur geen wijzigingen in de bezetting door hoeven voeren omdat het bestuur in de huidige samenstelling al aan de vereisten van het paritaire model voldoet. Wel is het verantwoordingsorgaan opnieuw vormgegeven waarbij drie leden van de huidige deelnemersraad en twee nieuwe leden het nieuwe verantwoordingsorgaan zullen vormen.

Code Pensioenfonds

Tegelijk met de Wvbp zijn de Principes voor goed pensioenfondsbestuur d.d. 6 december 2005 van de Stichting van de Arbeid (STAR) vervangen door de Code Pensioenfonds. Aan deze code die door de Pensioenfederatie en de STAR gezamenlijk is ontworpen en 83 normen bevat, is ondertussen een wettelijke grondslag gegeven. Voor zover mogelijk hebben de fondsbesturen in het onderhavige boekjaar de code kunnen beoordelen op zijn gevolgen en kunnen zij de navolging van de normen wellicht geheel of gedeeltelijk meenemen in het transitieproces in verband met de Wvbp.

Het bestuur van SPF heeft de code inmiddels in de beleidsdocumenten verwerkt en in de processen geïmplementeerd. Over de toepassing of uitleg, indien bepaalde normen niet worden nageleefd dan wel daarvan wordt afgeweken, zal dan ook in het jaarverslag over 2014 voor het eerst verantwoording worden afgelegd.

API-consultatie

Ook in het boekjaar 2013 blijven de bestuurlijke aspecten en een effectieve uitvoering van de pensioenregelingen tegen acceptabele kosten de aandacht van de fondsbesturen vragen. Diverse besturen van pensioenfonds overwegen te liquideren dan wel zoeken naar samenwerking met andere fondsen. In dit kader zijn in het recente verleden andere uitvoeringsvehikels in het leven geroepen, te weten de premiepensioeninstelling (PPI), specifiek ten behoeve van de uitvoering van beschikbare premiereregelingen, en het multi-opf. Als voorlopig sluitstuk van deze ontwikkeling zou de algemene pensioeninstelling (API) in een behoefte moeten gaan voorzien.

De staatssecretaris vroeg de pensioensector dan ook om te reageren op haar vraag of de API een toegevoegde waarde kon betekenen ten opzichte van de bestaande en nieuwe uitvoeringsvormen. Op basis van de ontvangen adviezen heeft zij, in het begin van 2014, een voorontwerp van wet openbaar gemaakt, waarin ze een andere fondsorganisatie dan de API, het zogenaamd algemeen pensioenfonds, voorstelt. Zij wil dit fondstype reeds met ingang van 2015 mogelijk maken.

De Europese dimensie van de Nederlandse pensioeninstellingen lijkt steeds verder naar de achtergrond te raken. Niet alleen met betrekking tot de verzekeraars, ook een interne markt van pensioeninstellingen met grensoverschrijdende dienstverlening lijkt nog ver weg.

Inperking van de fiscale facilitering van de pensioenopbouw in twee stappen

Met ingang van 1 januari 2014 zijn de maximaal toegestane opbouwpercentages voor middelloon- en eindloonregelingen neerwaarts aangepast en is vanaf 1 januari 2015 een verdergaande verlaging in het vooruitzicht gesteld. De lagere opbouwpercentages vanaf 2014 passen bij een verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar, omdat het niet in de bedoeling van het kabinet lag dat de latere pensioenleeftijd en dientengevolge twee jaar langere pensioenopbouw uiteindelijk zouden uitmonden in hogere pensioenuitkomsten. In het hoofdstuk over de fondsspecifieke ontwikkelingen worden de pensioentechnische en administratieve aanpassingen aan het kleinere Witteveenkader behandeld.

Om aan de Europese stabiliteitsnormen te voldoen, moet de Nederlandse regering bezuinigen op zijn overheidsuitgaven. De fiscale facilitering van de aanvullende, collectieve pensioenopbouw kon aan dit proces niet ontkomen. Daarom wordt met ingang van 2015 naar een verdergaande inperking van het Witteveenkader gestreefd. De wetgeving ter zake strandde echter in de Eerste Kamer. Inmiddels zijn, met instemming van de oppositiepartijen D66, ChristenUnie en SGP, de wijzigingsvoorstellen aangepast. Opvallend in de voorstellen zijn de aftopping van de pensioenopbouw in de tweede pijler en vooral het scheppen van waarborgen dat de lagere pensioenopbouw ook daadwerkelijk wordt vertaald in een lagere premie. Het pensioenstelsel wordt hiermee tot een instrument gemaakt om de Nederlandse economie ofwel de binnenlandse consumptieve bestedingen te bevorderen.

De lagere pensioenopbouw in de tweede pensioenpijler en de herstelplannen, die nog voor diverse pensioenfondsen van kracht zijn (na herstel van de reserve dient nog een versterking van de financiële buffers plaats te vinden), vallen in de tijd samen met een wens van de overheid dat pensioenfondsen –zoals gezegd– een bijdrage leveren aan het herstel van de Nederlandse economie. Er wordt een toenemend beroep op de vermogens van de pensioenfondsen gedaan, zoals in te zetten bij de woningmarkt, het midden- en kleinbedrijf, duurzame energie en de infrastructuur.

De Pensioenfederatie heeft het kabinet laten weten dat de pensioenfondsen in vrijheid moeten kunnen blijven beslissen over financieringsverzoeken en dat de gevraagde investeringen primair in het belang van de aanspraak- en pensioengerechtigden moeten zijn.

In dit jaarverslag zal een begin worden gemaakt met een overzicht en inzicht in de beleggingen op Nederlands grondgebied; een en ander om een eerste, vergelijkbaar cijfer te creëren. Vanaf het boekjaar 2014 zal deze informatie verplicht in het jaarverslag moeten worden opgenomen.

Convenant arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling

In het begin van het boekjaar hebben het Verbond van Verzekeraars en de Pensioenfederatie een convenant gesloten over de dekking van het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Aanleiding voor het sluiten van dit convenant is dat in de praktijk is gebleken dat zieke of gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers moeizaam van baan wisselen. Als pensioenfondsen en verzekeraars het convenant volgen, wordt de arbeidsongeschiktheidsdekking op dezelfde wijze uitgevoerd en lopen werknemers zo min mogelijk verzekeringsrisico's als ze van werkgever wisselen. De pensioenuitvoerders dragen zodoende bij aan het bevorderen van de baanmobiliteit in Nederland.

De voornaamste afspraak is dat een arbeidsongeschiktheidspensioen wordt gedekt door de pensioenregeling waarin de werknemer deelnemer was op de eerste ziekte dag, inclusief latere toenames in de mate van arbeidsongeschiktheid. Hetzelfde geldt voor de premievrijstelling wegens arbeidsongeschiktheid.

Toezichtontwikkelingen

De herziening van het FTK (nog geen ingediend wetsvoorstel) en de versterking van de pensioenfondsbesturen (voltooid wetgeving) zijn voor DNB aanleiding geweest om bij de besturen zogenaamde transitie- of stappenplannen op te vragen en enquêtes en nadere vragenlijsten in te stellen. In het onderhavige boekjaar zijn deze methodieken herhaaldelijk ingezet. Daarnaast publiceert de toezichthouder in toenemende mate Q & A's (vragen en antwoorden) over deelonderwerpen. De gedetailleerde antwoorden helpen de fondsbesturen enerzijds in het concreet maken van hun aanpassingen, maar tenderen anderzijds –zonder nader debat– naar een *rule based* (in plaats van *principle based*) toezicht.

DNB heeft voor het onderhavige boekjaar wederom een duidelijk overzicht gepubliceerd van onderzoeken naar het functioneren van de pensioenfondsen. Zo heeft onder meer onderzoek plaatsgevonden naar de beheersing van de risico's van de uitbesteding van de pensioenadministratie, naar de renterisico's en de beleggingen in en waardebeoordeling van commercieel vastgoed, alsmede naar de kwaliteit van de rapportages. De onderzoeksactiviteiten van DNB nemen in omvang toe en hebben hun weerslag op de jaarlijkse, over de pensioenfondsen omgeslagen toezichtheffing. De onderzoeksresultaten moeten DNB helpen in het ontwikkelen van nieuw beleid en regelgeving. De sector van pensioenfondsen wordt door deze werkwijze met steeds hogere heffingen geconfronteerd, dit terwijl de fondsbesturen zich over de doelmatigheid en rechtvaardigheid van hun eigen uitvoeringskosten moeten verantwoorden. Bovendien trekt de overheid zich vanaf 2015 terug uit de financiering van het toezicht op de financiële markten. Gevreesd wordt voor een stijging van de toezichtkosten als er geen overheidsbelang bij een kostenbeheersing meer is. Dit vraagt om meer aandacht in het komende jaar.

Fondsspecifieke ontwikkelingen

Pensioenregelingen van het fonds

Het fonds voert de volgende pensioenregelingen uit:

- Pensioenreglement 1964;
- Pensioenreglement 1976/Basisreglement;
- Pensioenreglement 2013;
- Prepensioenreglement Forbo Flooring;
- Prepensioenreglement Forbo-Novilon;
- Pensioenspaarregeling Forbo Flooring.

Het Pensioenreglement 1976/Basisreglement is van toepassing op deelnemers geboren voor 1 januari 1950. Hetzelfde is van toepassing voor de Prepensioenreglementen van Flooring/Novilon mits deelnemers werkzaam zijn bij een van beide vennootschappen.

De kenmerken van het Pensioenreglement 2013 zijn als volgt (karakterisering van de pensioenregeling overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet):

Pensioenreglement 2013	Forbo Flooring en Forbo-Novilon	Forbo Eurocol
Pensioensysteem	Voorwaardelijk middelloon vast salaris c.q. voorwaardelijk middelloon ploegentoeslag	Voorwaardelijk middelloon vast salaris
Pensioenleeftijd	65 jaar	65 jaar
Pensioengevend salaris	13,5 x maandsalaris	14,04 x maandsalaris
Franchise	EUR 13.457	EUR 13.457
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris minus franchise	Pensioengevend salaris minus franchise
Vakantietoeslag	Inbegrepen in pensioengevend salaris	Inbegrepen in pensioengevend salaris
Opbouwpercentage vast salaris	1,85% per jaar	1,85% per jaar
Opbouwpercentage ploegentoeslag	1,85% per jaar	N.v.t.
Nabestaandenpensioen	70% van het ouderdompensioen	70% van het ouderdompensioen
Eigen bijdrage	10% van pensioengrondslag	10% van pensioengrondslag
Vaste bijdrage werkgever	14% van som pensioengevende salarissen en ploegentoeslagen	14% van som pensioengevende salarissen

Voor actieve medewerkers die voor 1 januari 2005 de leeftijd van 55 jaar hadden bereikt en op 31 december 2005 deelnemer waren aan de pensioenregelingen blijven de per die datum geldende pensioenregeling en prepensioenregeling van kracht.

Voor actieve medewerkers die voor 1 januari 2005 nog geen 55 jaar waren en die deelnemer waren aan de pensioenregelingen is de prepensioenregeling na 31 december 2005 beëindigd. De opgebouwde prepensioenaanspraken per 1 januari 2006 zijn sekseneutraal omgezet naar een extra ouderdompensioen. Voor deze deelnemers is met ingang van 1 januari 2006 een nieuwe pensioenregeling geïntroduceerd, welke per 1 januari 2013 is omgezet naar de huidige regeling.

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie 2013

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de ontvangen premie ten minste gelijk dient te zijn aan de conform de ABTN vastgestelde kostendekkende premie. Een premiekorting is alleen toegestaan als aangetoond kan worden dat naast de

onvoorwaardelijke verplichting en het vereist eigen vermogen ook voldoende vermogen aanwezig is om de voorwaardelijke toeslagen te kunnen nakomen.

De feitelijke premie over boekjaar 2013 bedraagt € 9,2 miljoen (2012: € 21,4 miljoen) en de kostendekkende premie € 8,7 miljoen (2012: € 11,2 miljoen). Gezien het bovenstaande is de waarmerkend actuaaris van mening dat de ontvangen premie toereikend is.

Toeslagenbeleid (indexatiebeleid)

Evenals in voorgaande perioden is er sprake van een voorwaardelijk indexatiebeleid. In 2012 heeft het bestuur besloten het indexatiebeleid per 1 januari 2013 te wijzigen van categorie D1 naar categorie B. Dit om het (nieuwe) beleid te laten overeenstemmen met de nieuwe pensioenregeling, waarvan de indexatie mede afhankelijk is van de beschikbare gelden in het premiedepot.

Het indexatiebeleid vanaf 1 januari 2013 conform categorie B kan als volgt worden verwoord:

Stichting Pensioenfonds Forbo behoudt een voorwaardelijk toeslagbeleid. Het fonds heeft geen uitgewerkt plan om de pensioenuitkering/opgebouwde pensioen jaarlijks te verhogen. Er is geen recht op toekomstige indexaties. Het bestuur besluit jaarlijks of een indexatie wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van SPF.

Het bestuur heeft in de vergadering van 11 december 2013 besloten geen indexatie toe te passen over de premievrije rechten en ingegane uitkeringen per 1 januari 2014. Dit conform het indexatiebeleid als verwoord in de ABTN van het fonds.

Continuïteitsanalyse

Om te toetsen of het beleid op lange termijn tot de gewenste ontwikkeling leidt, voert SPF ten minste eens in de drie jaar een continuïteitsanalyse uit. Het fonds heeft in 2013 een continuïteitsanalyse laten doorvoeren (als vervolg op de ALM studie van vorig jaar).

Een continuïteitsanalyse geeft inzicht in de verwachte financiële ontwikkelingen van het fonds de komende 15 jaar, gegeven het huidige premie-, toeslagen- en beleggingsbeleid. De belangrijkste conclusie is dat de verwachte ontwikkeling gematigd positief is – deze conclusie is echter wel gekleurd door de huidige marktomstandigheden (en dan met name de lage rente en gematigde rendementsverwachting).

Aangezien SPF toeslagcategorie B hanteert en geen doelgericht toeslagenbeleid kent of communiceert, hoeft er niet getoetst te worden op consistentie. Uiteraard is er in de berekeningen wel rekening gehouden met een staffel als leidraad. Op basis van deze berekeningen komt het verwachte pensioenresultaat van de actieven na 15 jaar uit op ca. 101%: dus wel een verwacht volledig koopkrachtbehoud, maar geen (volledige) correctie van loonindex. Dit resultaat voor de actieven wordt uiteraard deels gevoerd door het premiedepot.

Voor de niet-actieven komt het verwachte pensioenresultaat lager uit: op circa 82%. Dit komt overeen met een gemiddelde jaarlijkse stijging van 0,6%. De belangrijkste oorzaak hiervoor is dat er voor de niet-actieven, in de berekening volgens de eerdergenoemde staffel, pas begonnen wordt met het verlenen van toeslagen bij een dekkingsgraad van 110%.

Herverzekering

Uit het verleden resteert nog een zeer klein gedeelte aan volledig herverzekerde pensioenaanspraken. Daarnaast is het uit de pensioenregeling voortvloeiende risico van vóóroverlijden herverzekerd op basis van een stop loss dekking. Daarbij is het eigen behoud gelijk aan 150% van de premie die bij volledige herverzekering van het risico van vóóroverlijden verschuldigd zou zijn. De huidige herverzekeringsovereenkomst is ingegaan op 1 januari 2010 en loopt af op 31 december 2014. Overige uit de pensioenregeling voortvloeiende risico's worden door SPF in eigen beheer gehouden.

Aanbevelingen Uitvoeringskosten Pensioenfederatie

In november 2011 presenteerde de Pensioenfederatie de Aanbevelingen uitvoeringskosten. Hierin roept de Pensioenfederatie de pensioenfondsen op om de kosten van pensioenbeheer, vermogensbeheer en transacties te publiceren. Deze kosten moeten volgens de Pensioenfederatie volledig bekend zijn binnen SPF en beschikbaar zijn voor deelnemers. De aanbevelingen luiden:

- Rapporteer de kosten van pensioenbeheer in euro's per deelnemer.
- Rapporteer de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteer separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

SPF deelt de mening van de Pensioenfederatie en wil volledig transparant zijn over deze kosten. Dit gaat dus over meer dan alleen de kosten die direct in de jaarrekening verantwoord worden. Het transparant maken van alle kosten en deze mogelijk afzetten tegen een benchmark helpt ook om de kosten verder te beheersen. Met het kostenoverzicht volgt SPF de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Kostenoverzicht (in hele euro's)

	2013	2012
Totale Pensioenuitkeringen en administratiekosten	567.905	534.435
Totaal aantal deelnemers	1.872	1.927
Kosten per deelnemer ¹⁾	303	277

1) Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht.

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee.

	2013		2012	
Beheerkosten van de beleggingen ¹⁾				
Aandelen	154.355		324.227	
Vastrentende waarden	528.088		164.293	
Derivaten	5.005		3.089	
Fiduciair beheer	207.945		161.326	
	895.393	0,33%	652.935	0,27%
Kosten bewaarloon	43.214	0,02%	39.101	0,02%
Overige kosten	10.812	0,00%	7.527	0,00%
Kosten van vermogensbeheer ²⁾	949.419	0,35%	699.563	0,29%
Transactiekosten ³⁾	150.905	0,06%	544.244	0,23%
	1.100.324	0,40%	1.243.807	0,52%

1) De beheerkosten van de beleggingen bestaat in 2013 uit € 873.415 (2012: € 639.990) conform jaarrekening + beheerkosten in NAV € 21.978 (2012: € 12.945). De beheerkosten zijn gestegen ten opzichte van 2012, hetgeen voor een belangrijk deel het gevolg is van verschuivingen van de matchingportefeuille naar de returnportefeuille. Zo werd in 2013 relatief meer belegd in hoogrentende waarden. Daarnaast werd binnen de matchingportefeuille in 2013 een relatief groter deel van de portefeuille belegd in investment grade bedrijfsobligaties en een relatief kleiner deel in langlopende staatobligaties. Dit heeft invloed op de hoogte van de totale kosten vermogensbeheer omdat staatsobligaties een relatief lagere vergoeding kennen. Tot slot is ook het gemiddeld belegd vermogen gestegen hetgeen in absolute termen kostenverhogend is geweest.

2) De kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten worden weergegeven in % van het gemiddeld belegd vermogen. De kosten vermogensbeheer zijn inzichtelijk gemaakt conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Er is rekening gehouden met de zogenoemde 'verborgen' kosten zoals transactiekosten en beheerkosten illiquide indirecte producten. Er is bij de berekening van een aantal kostenposten gebruik gemaakt van aannames en veronderstellingen inzake percentages en berekeningsmethodieken.

3) De algemene uitgangspunten en berekeningmethodieken zijn niet gewijzigd ten opzichte van de kostenrapportage over 2012. De berekening van de transactiekosten en overige kosten is echter wel verder verfijnd; de transactiekosten per beleggingsproduct en type transactie zijn nader gespecificeerd. Voor transacties die het gevolg zijn van Corporate Actions en nieuwe uitgaven zijn bijvoorbeeld geen transactiekosten berekend. De totale transactiekosten zijn gedaald ten opzichte van 2012, hetgeen deels het gevolg is van de hierboven genoemde verdere specificatie van deze kosten. Met name de instapkosten met betrekking tot de beleggingsfondsen Investment Grade Credits en Emerging Markets Debt waren in 2012 substantieel. Gedurende 2013 waren deze instapkosten (zeer) veel lager.

Verzekerdenbestand

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2012	1.061	603	866	2.530
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	31	0	0	31
Ontslag met premievrije aanspraak	-48	48	0	0
Waardeoverdracht ¹⁾	0	0	0	0
Ingang pensioen	-22	-12	49	15
Overlijden	-2	-1	-60	-63
Afkoop	0	-6	-5	-11
Andere oorzaken	-5	6	7	8
Mutaties per saldo	-46	35	-9	-20
Stand per 31 december 2013	1.015	638	857	2.510

Specificatie pensioengerechtigden

	2013	2012
Ouderdompensioen	499	502
Nabestaandenpensioen	338	344
Wezenpensioen	20	20
Totaal	857	866

1) In het afgelopen boekjaar hebben geen waardeoverdrachten plaatsgevonden.

Beleggingen

De belangrijkste ontwikkelingen op beleggingsgebied in 2013

Markten 2013

Het positieve sentiment rond de ontwikkelingen in de EMU zette in het begin van 2013 door. Dit nog altijd als gevolg van de garantie tot ingrijpen die Mario Draghi, president van de Europese centrale bank, in de zomer van 2012 afgaf. Bovendien was de verdeelde Amerikaanse politiek in staat gebleken om de gevreesde begrotingsafgrond rond de jaarwisseling grotendeels te omzeilen.

Het eerste scheurtje in het positieve sentiment ontstond als gevolg van de uitslag van de Italiaanse verkiezingen eind februari. Het vormen van een coalitie bleek niet mogelijk en er ontstond een machtsvacuüm. Hoewel de financiële markten hier nog redelijk gemakkelijk overheen stapten, volgde medio maart een tweede tegenvaller; de crisis in Cyprus. Een last minute akkoord voorkwam het uittreden van Cyprus uit de EMU. Echter, daarmee werd de angst voor een potentieel bredere uitstraling naar de omliggende lidstaten niet weggenomen. Onderdeel van het akkoord was het korten van deposito- en bankobligatiehouders, hetgeen de angst voor kapitaalvlucht en bank runs in omliggende lidstaten verhoogde.

De Amerikaanse centrale bank, de Federal Reserve, gaf op 22 mei tot veler verrassing aan haar obligatieaankoopprogramma weleens te kunnen gaan afbouwen; de zogeheten 'tapering'. Overigens niet alleen omdat de Amerikaanse economie een wat stevigere basis kreeg. De Amerikaanse centrale bank maakte zich tevens enige zorgen om de enorme omvang van haar balans en de snelle stijging van de prijzen in bepaalde activamarkten. De aankondiging zette sterke opwaartse druk op de rentes op Amerikaanse staatsobligaties. Wereldwijd werden rentes mee omhoog getrokken en kwamen koersen van risicodragende activa onder neerwaartse druk. Vooral activaprijzen in opkomende landen werden fors lager gezet.

Echter, de rentes op Amerikaanse staatsobligaties stegen harder dan de Amerikaanse centrale bank wenste. Bovendien kwamen er in de loop van het derde kwartaal voorzichtige signalen dat de hogere rentes de economische groei begonnen te remmen. De Amerikaanse centrale bank bleek gevoelig voor deze signalen. Ze besloot de afbouw van haar obligatieaankoopprogramma uit te stellen. De rentes daalden weer, hoewel niet terug naar hun eerdere dieptepunten.

De inflatie in de EMU daalde in oktober tot onder de 1%, ondanks de enigszins betere economische groeicijfers. In zowel de Verenigde Staten als in de EMU lag de inflatie duidelijk onder de doelstelling van centrale banken van circa 2%. De lage inflatie was met name het gevolg van lage kredietverlening, lagere grondstoffenprijzen, hoge werkloosheid, lage loonstijgingen en overcapaciteit. Bovendien liep de waarde van de euro op, onder andere vanwege de politieke problemen in de Verenigde Staten. De sterkere euro zette nog eens extra neerwaartse druk op de Europese inflatie.

De Europese centrale bank reageerde op de lagere inflatie door in november haar beleidsrente te verlagen. De Amerikaanse centrale bank handhaafde haar obligatieaankoopprogramma, maar kondigde in december aan in 2014 te zullen starten met het afbouwen van deze aankopen. Daarbij communiceerde ze echter duidelijk dat dit een geleidelijke afbouw zal betreffen en dat haar monetaire beleid nog lang stimulerend zal blijven. De negatieve impact op de financiële markten bleef beperkt.

Aandelen Indices ¹⁾	2013
MSCI World	18,8%
S&P Composite	30,1%
Nasdaq	29,2%
DJ Europe Stoxx 50	18,0%
AEX	17,3%
Topix (Japan)	18,6%
MSCI Emerging Markets	-9,1%

Bron: Thomson Reuters Datastream

Beleggingsresultaten 2013

Onderstaande tabel geeft inzicht in de behaalde rendementen in 2013. Eind van 2013 was 49,0% belegd in vastrentende waarden, 28,0% in aandelen, 20,8% in hoogrentende waarden en 2,2% in liquide middelen.

Omdat de vastrentende waarden portefeuille qua looptijd geënt is op de langlopende verplichtingen van het fonds en de rente in 2013 steeg, werd op deze portefeuille een negatief rendement van -2,34% behaald. Als gevolg van het positieve sentiment op de aandelenbeurzen dat onder meer werd gedreven door het ruime monetaire beleid van de Amerikaanse centrale bank liet de aandelenportefeuille een rendement van 17,26% zien. Op de hoogrentende waarden portefeuille werd een rendement van -1,56% behaald.

Het totale portefeuillerendement kwam uit op 0,18%, wat een kleine outperformance van 0,13% ten opzichte van het benchmarkrendement betekent. Ultimo 2013 werd het renterisico (versus de verplichtingen) conform het beleggingsplan voor ruim 65% afgedekt. Het valutarisico op de Amerikaanse dollar werd voor 50% afgedekt en het valutarisico op de Britse pond en Japanse yen voor 100%.

De dekkingsgraad van SPF ultimo 2013 bedroeg 105,7%, ten opzichte van 101,7% ultimo 2012. De dekkingsgraad is in 2013 met name gestegen door het slechts gedeeltelijk afdekken van het renterisico en de gunstige rendementen van de return portefeuille ten opzichte van de waardeontwikkeling van de verplichtingen.

	Portefeuille- rendement	Benchmark- rendement	Verschil
Totale portefeuille	0,18%	0,05%	0,13%
Vastrentende waarden	-2,34%	-2,32%	-0,02%
Hoogrentende waarden	-1,56%	-1,46%	-0,10%
Aandelen	17,26%	15,59%	1,66%

Tabel: Portefeuille- en benchmarkrendement 2013

1) Total return indices (in euro).

Binnen de vastrentende beleggingen lieten de doorgaans “veilig” geachte staatsobligaties afgelopen jaar per saldo een negatief resultaat zien. De Duitse tienjaars rente steeg gedurende het jaar met 61 basispunten naar 1,93%. De spread (t.o.v. de swaprentecurve) op Nederlands en Fins staatspapier steeg met respectievelijk tien basispunten en zeven basispunten hetgeen een aanvullend licht negatief effect op de rendementen had. De stijgende rente had eveneens een negatief effect op het rendement op Investment Grade Bedrijfsobligaties, maar dit effect werd deels gecompenseerd door een afname van de premies voor kredietrisico (de credit spreads). Met name de obligaties binnen de portefeuille met een relatief lage kredietwaardigheid presteerden goed. Beleggers bleken bereid om extra risico te nemen in ruil voor een hoger verwacht rendement. In de laatste maanden van 2013 was er in Europa zelfs sprake van een situatie waarbij de risicopremies van risicovollere obligaties kleiner werden, terwijl voor de meer veilige obligaties een lichte stijging van deze risicopremies zichtbaar was.

Ook binnen de hoogrentende waarden portefeuille presteerden in het bijzonder de obligaties met een lage kredietwaardigheid goed. Faillissementen bleven op een laag niveau, mede als gevolg van de lage financieringskosten voor bedrijven. Obligaties uit opkomende markten daalden echter fors in waarde nadat de Amerikaanse centrale bank in mei aankondigde voornemens te zijn om haar obligatieaankoopprogramma af te bouwen. Beleggers die posities hadden ingenomen in opkomende markten als alternatief voor de lage rente in de meeste westerse landen, trokken op grote schaal hun investeringen terug. Tijdens de zomermaanden hadden daarnaast de zorgen over de afhankelijkheid van kapitaalinstromen van sommige opkomende markten voor de financiering van de tekorten op de lopende rekening een negatieve impact op de waardering van obligaties van opkomende markten. Daarnaast hadden de dalende valuta's van landen als Brazilië, Turkije, Zuid-Afrika en Indonesië een negatieve impact op de leningen die in lokale valuta noteren. Als gevolg hiervan was het rendement op hoogrentende waarden per saldo negatief.

De aandelenportefeuille kent ultimo 2013 de volgende regionale verdeling: 40% Noord- Amerika, 26,8% Europa, 8,2% Verre Oosten inclusief Japan en 25% Emerging Markets. De aandelenmarkten van ontwikkelde landen presteerden in 2013 doorgaans zeer goed, mede als gevolg van het ruime monetaire beleid van de Europese en Amerikaanse centrale bank. In de Verenigde Staten stegen de winstmarges van bedrijven en waren positieve trends zichtbaar in onder andere het toenemende consumentenvertrouwen, de stijgende huizenprijzen, aantrekkende groei en een dalende werkloosheid. Deze ontwikkelingen werden positief ontvangen door beleggers en hadden een stijging van de koers/winst verhoudingen tot gevolg. In Europa hebben met name het Verenigd Koninkrijk en Duitsland goede economische cijfers en sterke rendementen op de beurs laten zien. Japanse aandelen stegen fors in waarde als gevolg van de stimuleringsmaatregelen die werden ingevoerd door minister-president Shinzo Abe. De rendementen op aandelen van opkomende landen bleven in 2013 sterk achter bij de meeste ontwikkelde landen. In het merendeel van de opkomende landen is sprake van afnemende economische groei. Daarbij droeg het vooruitzicht dat de Verenigde Staten de monetaire stimulering geleidelijk zal afbouwen eveneens bij aan het negatieve sentiment. In het bijzonder in de landen die afhankelijk zijn van financiering uit het buitenland daalden de aandelen- en valutakoersen.

Verantwoord beleggen

Het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid komt tot uiting in onderstaande werkzaamheden welke door MN, als fiduciair manager van SPF, worden uitgevoerd.

Uitsluiting:

- De beleggingsfondsen waarin SPF participeert, voeren een actief uitsluitingbeleid op ondernemingen die betrokken zijn bij productie, verkoop of distributie van controversiële wapens;
- Indien een dialoog niet tot gewenste resultaten leidt, dan kan een onderneming uitgesloten worden (bijv. Wal-Mart Stores & Gail India);
- Staatsobligaties van landen waartegen sancties zijn uitgevaardigd door de VN en/of de Europese Unie worden uitgesloten als belegging.

Integratie van ESG-criteria in het beleggingsproces:

- ESG-criteria zijn opgenomen in de overeenkomsten met de (externe) fondsmanagers;
- Materiële ESG-criteria worden meegenomen in het overgrote deel van de investeringsbeslissingen.

Actief aandeelhouderschap:

- De beleggingsfondsen waarin SPF participeert stemmen sinds 2008 op (bijna) alle aandelen wereldwijd;
- (Relevante) bezoeken aan enkele aandeelhoudersvergaderingen van AEX-fondsen door vertegenwoordiging van de beleggingsfondsen;
- Dialoog met een groot aantal beursgenoteerde ondernemingen die in strijd handelen met de principes voor verantwoord investeren door vertegenwoordiging van de beleggingsfondsen;
- Deelname aan initiatieven met andere investeerders via het UN PRI Clearinghouse en andere investeerders netwerken;
- De beleggingsfondsen van MN zijn verzekerd van deelname in settlements in Amerikaanse class actions en nemen soms deel aan juridische procedures buiten de Verenigde Staten.

Beleggingen in Nederland

Al gedurende enige tijd wordt de discussie gevoerd over de bijdrage van institutionele beleggers aan de Nederlandse economie door meer in eigen land te beleggen. Ook binnen de beleggingscommissie en het bestuur van SPF is hier over gesproken. In dat kader heeft eind 2013 een eerste oriëntatie plaatsgevonden inzake het thema beleggen in Nederland door middel van een presentatie over de ontwikkeling van het Nederlands Ondernemingsfonds (NL Ondernemingsfonds). Het doel van het fonds is enerzijds voorkomen dat toekomstige knelpunten ontstaan op de kredietmarkt op het moment dat de Nederlandse economie weer gaat floreren. Anderzijds biedt het fonds pensioenfondsen en andere institutionele partijen een belegging in het Nederlandse bedrijfsleven. SPF zal zich in 2014 verder oriënteren op dit fonds en mogelijk ook andere investeringmogelijkheden welke betrekking hebben op het thema beleggen in Nederland. Uitgangspunt daarbij is wel of een aantrekkelijk rendement tegen een beheerst risico verkregen kan worden.

Vooruitzichten 2014

Wereldwijde economie

Economen verwachten dat het in 2013 ingezette herstel van de wereldwijde economie zal aanhouden, zij het geleidelijk. De nog lage loonstijgingen blijven een zwakke schakel in het Amerikaanse stelsel, in de EMU lijkt aanhoudende balanssanering in het bankwezen het herstel te blijven remmen en zorgen over de groei in opkomende landen blijven bestaan. Van een ongeremd economisch herstel is derhalve nog geen sprake.

Bovendien worden nog altijd risico's gezien. Zo bestaat er een risico dat de lage inflatie in de EMU omslaat naar deflatie, beginnen financiële markten hier en daar bubbelachtige karakteristieken te vertonen, is nog onzeker hoe markten en economieën zullen reageren op verdere beleidsafbouw van de Amerikaanse centrale bank en is het risico op een harde landing in China controleerbaar, maar niet verwaarloosbaar. "Oude" risico's als het uiteenvallen van de eurozone of politieke escalatie in de VS rond overheidsbudgetkwesties zijn afgenomen, maar nog niet definitief verdwenen.

Rente

Per saldo wordt uitgegaan van een transitie naar een nieuw renteregime. Hierin zal het economisch herstel en het geleidelijk terugschroeven van de extreme beleidsmaatregelen door de centrale banken leiden tot normalisering van rentes naar fundamentele niveaus. Amerika loopt hier (traditioneel) voorop. Lage beleidsrentes, aanhoudende overcapaciteit en een matig economisch herstel maakt fors hogere rentes (en zeker in Europa) echter niet waarschijnlijk. Rentes blijven vanuit historisch perspectief laag.

Aandelen

In het komende jaar zal aantrekkende economische groei moeten zorgen voor winstgroei. Analisten zijn hier relatief optimistisch over. Echter, doordat de koersen en verwachtingen het afgelopen jaar vooruit zijn gelopen op de winsten, zijn aandelenmarkten vatbaar voor groei teleurstellingen. Per saldo, zijn aandelen relatief beschermd tegen stijging van rentes, indien deze gepaard gaan met hogere groei.

Valutamarkten

Het risico op een uiteenvallen van de eurozone is het voorbije jaar gedaald en minder 'systemisch' geworden. Het risico op een nieuwe escalatie van de eurocrisis is echter niet volledig verdwenen. Bovendien is, ondanks enig herstel, de economie van de eurozone nog relatief zwak. Daardoor blijft de euro kwetsbaar ten opzichte van de Amerikaanse dollar.

Risicoparaagraaf

Inleiding

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioenverplichtingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen. In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleid van SPF en de risico's die SPF bij de uitvoering van zijn taken loopt. Voor de wijze waarop deze risico's zijn afgedekt en een kwantificering van deze risico's wordt verwezen naar de paragraaf "Financiële risico's" in de jaarrekening.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur heeft een Handboek Risicomanagement opgesteld, dat onderdeel is van de ABTN. Het risicomanagement raamwerk is gebaseerd op het COSO model voor interne beheersing. Het risicomanagementbeleid van SPF heeft de volgende doelstellingen:

Strategische doelstellingen

1. SPF wil "in control" zijn over de eigen en de uitbestede processen waaronder het adequaat beheersen van de beleggingsrisico's.
2. Het risicomanagement en de interne beheersing moeten aansluiten op de complexiteit van de beleggingsportefeuille en vice versa.
3. De governance van risicomanagement moet effectief en volledig transparant zijn. Dit houdt in dat de beheersingsmaatregelen effectief zijn en dat het helder is waar taken en verantwoordelijkheden zijn belegd.
4. SPF wil volledig "in control" zijn van alle activiteiten die uit hoofde van het risicomanagement zijn uitbesteed aan derden.

Operationele doelstellingen

1. Beleggingsrisico's moeten worden beheerst door een effectief risicomanagementproces (identificatie, meting, monitoring en controle).
2. De opzet, het bestaan en de werking van het risicomanagement raamwerk, inclusief de taken die zijn belegd bij de vermogensbeheerder en pensioenuitvoerder, worden periodiek onafhankelijk geëvalueerd.
3. Risicomanagementtechnieken sluiten goed aan op de omvang en de aard van de risico's en worden effectief ingezet.

Rapportage doelstellingen

1. De beleggingsrisico's moeten inzichtelijk zijn.
2. De rapportagestructuur dient zodanig opgezet te zijn zodat het bestuur in staat is om tijdig en adequaat in te kunnen grijpen waar nodig.

Om te toetsen of het beleid op lange termijn tot de gewenste ontwikkeling leidt, voert SPF ten minste eens in de drie jaar een continuïteitsanalyse uit. Het fonds heeft deze continuïteitsanalyse in het jaar 2013 laten uitvoeren door Towers Watson.

Het risicomodel van DNB kent voor een aantal risicocategorieën vastgestelde scenario's ('schokken'). De hoofdletter 'S', aangevuld met een nummer achter een aantal risicocategorieën vertegenwoordigt de code die DNB in het risicomodel voor de desbetreffende risicocategorie hanteert. Bij de berekening van het vereist eigen vermogen (buffers) past SPF de standaardmethode toe op basis van de zogenaamde wortelformule (S1 t/m S6). Kwantitatieve en kwalitatieve toelichtingen van deze risico's zijn opgenomen in de "risicoparagraaf" in de jaarrekening.

Het vereist vermogen wordt berekend op basis van zowel de feitelijke als de strategische beleggingsmix. Doorgaans wordt de hoogste van beide gehanteerd als zijnde het vereist eigen vermogen.

Financiële risico's

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen.

De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor eventuele toeslagverlening over de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het solvabiliteitsrisico bestaat uit de volgende risicocategorieën:

- Renterisico (S1);
- Zakelijke waarden risico (S2);
- Valuta risico (S3);
- Grondstoffenrisico (S4);
- Kredietrisico (S5);
- Verzekeringstechnisch risico (S6).

Renterisico (S1)

Pensioenfondsen kennen doorgaans een langere looptijd voor hun verplichtingen dan voor hun bezittingen. Vanwege deze mismatch ondervindt een fonds renterisico. Immers bij een rentedaling zullen de verplichtingen sterker toenemen in waarde dan de bezittingen. Het standaardmodel van DNB bevat voorgeschreven rentescenario's (verschuiving actuele rentetermijnstructuur via voorgeschreven rentefactoren) om het vereist eigen vermogen voor dit risico te bepalen.

Om de aanwezige mismatch te beperken, dekt het fonds middels renteswaps het renterisico gedeeltelijk af.

De strategische rente afdekkingspercentage is op basis van de UFR rente.

Op basis van deze UFR-rente is een normpercentage van 68% vastgesteld met een bandbreedte van 10%.

De mate van rente-afdekking wordt maandelijks gemeten en via de reguliere vermogensbeheerrapportage gerapporteerd.

Zakelijke waarden risico (S2)

De waarden van aandelen en onroerend goed zijn onderhevig aan marktfluctuaties. Fondsen die een deel van hun vermogen in dergelijke zakelijke waarden hebben belegd, lopen hierdoor risico. Om deze risico's te mitigeren, heeft het bestuur de volgende randvoorwaarden opgesteld voor haar beleggingsportefeuille.

Randvoorwaarden Return portefeuille

De aandelen zijn wereldwijd belegd waarbij de portefeuille is opgebouwd uit participaties in de aandelenfondsen van Stichting MN Europa, Noord-Amerika, Verre Oosten en opkomende landen. Ook is een deel van de returnportefeuille belegd in vastrentende waarden met een hoger risicoprofiel.

De tracking errors zijn als volgt:

	Beleid	Ex-ante tracking error
US High Yield	Actief	6,5%
Aandelen Europa	Passief	Nvt
Aandelen Noord Amerika	Passief	Nvt
Aandelen Verre Oosten	Passief	Nvt
Aandelen Opkomende markten	Actief	4,0%
Europees High Yield	Actief	4,0%

Valutarisico (S3)

Valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen in vreemde valuta verslechtert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. De kans dat de wisselkoers van vreemde valuta verslechtert ten opzichte van de euro betekent een risico voor een pensioenfonds omdat verplichtingen veelal in euro luiden en bezittingen (deels) in vreemde valuta. Dit risico is van belang voor zowel directe posities in een valuta, als voor beleggingen die gewaardeerd zijn in een andere valuta.

Het beleid van SPF is om het valutarisico af te dekken 100% voor GBP en JPY en 50% voor USD.

Grondstoffenrisico (S4)

Fondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. SPF belegt niet in commodities.

Kredietrisico (S5)

Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de tegenpartij tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze spread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid, risicovrij, tot uitkering zal komen.

De matching portefeuille bestaat deels uit onderhandse leningen. Deze bestaan voor meer dan 80% uit leningen aan Nederlandse financiële instellingen. Gelet op de beperkte verhandelbaarheid van deze leningen wordt het kredietrisico hiervan geaccepteerd. Er wordt eveneens in liquide bedrijfsobligaties belegd.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Naast de financiële risico's staat het fonds bloot aan verzekeringstechnische risico's. Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico).

De sterftetrend zelf dient te worden meegenomen bij de bepaling van de voorziening voor risico fonds.

Additionele risico's

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities.

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Inflatierisico

SPF kent een voorwaardelijk toeslagenbeleid en communiceert dit beleid, conform wettelijke voorgeschreven formuleringen, naar alle deelnemers, slapers en gepensioneerden. Door die communicatie is de kans zeer gering dat verwachtingen worden gewekt en juridische claims moeten worden gehonoreerd. Aangetoond is dat het toeslagenbeleid, ook in financieel mindere tijden, consequent wordt uitgevoerd.

Niet financiële risico's

Sponsorrisico

SPF heeft een directe economische en contractuele band met de werkgever als sponsor van SPF. Deze afhankelijkheid vertaalt zich in risico's voor SPF, de zogenaamde sponsorrisico's. Voorbeelden van sponsorrisico's zijn ondermeer: faillissementsrisico, betalingsonmacht van de sponsor veroorzaakt door negatieve ontwikkelingen bij de sponsor, financieringsrisico, beëindiging van de relatie met de sponsor en belangenverstrengeling tussen SPF en de sponsor.

Omgevingsrisico

Hieronder worden risico's verstaan als gevolg van externe veranderingen. Gedacht kan worden aan de snelle veranderingen in de wetgeving.

Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico op verlies als resultaat van inadequate of foutieve interne processen, mensen en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Operationele risico's hebben een negatieve impact op een goede uitvoering van de pensioenregeling. Voor deze operationele risico's geldt wel dat een verregaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich mee kan brengen. De operationele uitvoering geschiedt door AZL, het vermogensbeheer geschiedt door MN. Deze partijen hebben een ISAE 3402-rapport (type II).

Door het overleggen van deze verklaring tonen AZL en MN aan SPF én aan de accountant van SPF aan, dat de uitvoering 'in control' is. Het overleggen van de ISAE 3402-rapport komt tevens tegemoet aan de Beleidsregel 'Uitbesteding Pensioenfonds' waarin DNB heeft vastgesteld dat een pensioenfonds dat zijn administratie uitbesteedt aan een uitvoerder verantwoordelijk is en blijft voor een juiste administratie.

Uitbestedingsrisico's

Het bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden structureel uitbesteed. De uitbesteding van werkzaamheden aan een derde partij heeft tot gevolg dat het bestuur geen directe gezagsverhouding heeft met de personen die bij de derde partij feitelijk en dagelijks zijn belast met de uitvoering van die werkzaamheden. Het bestuur heeft voorts geen rechtstreeks zicht op en voert geen directe controle uit op administratieve processen, zoals uitbetaling van pensioenen, pensioenberekeningen e.d. Daardoor ontbreekt eveneens zicht op de werkelijke uitvoeringskosten.

Het bestuur erkent voorts dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door AZL en MN. Bij alle uitbestedingsactiviteiten conformeert het fonds zich volledig aan de regelgeving van DNB op het gebied van uitbesteding. Het fonds beschikt voor iedere extern uit te voeren activiteit over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan het bij of krachtens artikel 34 van de PW bepaalde. In voorkomende gevallen worden met de uitvoerende organisatie nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverstopping en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). In een SLA worden tenminste ook afspraken vastgelegd over de administratieve organisatie, de autorisatie en procuratiessystemen en de interne controle van de uitvoerende organisatie.

Voor wat betreft de uitbestedingsrisico's kan worden opgemerkt dat het bestuur overleg heeft gevoerd met AZL en MN over de dienstverlening inclusief de SLA. Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee aan kwaliteitsgaranties tegemoet te komen, hebben AZL en MN ervoor gekozen om gecertificeerd te worden volgens de richtlijnen van ISAE 3402.

Voor de meeste relevante processen is een beschrijving van de AO/IC opgesteld, die heeft geleid tot een beschrijving van de beheersingsmaatregelen voor de betreffende processen.

Voorts wordt het bestuur door middel van periodieke rapportages van zowel de uitvoeringsorganisatie alsmede van externe adviseurs in staat gesteld de risico's en fondssituatie goed te monitoren.

IT risico

De informatietechnologie is een belangrijke risicocategorie voor pensioenfondsen. Omdat het merendeel van de fondsen de IT hebben uitbesteed, is dit risico tot een uitbestedingsrisico geworden. Dit geldt ook voor SPF.

Integriteitsrisico

DNB verstaat hieronder het risico dat de integriteit van SPF dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding, een en ander in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het fonds opgestelde normen. Bij de beheersing van dit risico kan gedacht worden aan onder meer gedragscodes en procesmatige waarborgen.

SPF heeft een gedragscode en een compliancebeleid. Beide zijn een wettelijke verplichting en DNB ziet actief toe op naleving. Een regeling voor omgang met integriteitgevoelige functies komt relatief weinig voor. DNB toets voorts nieuwe bestuursleden.

Juridische risico's

Een pensioenfonds loopt het risico in rechte aangesproken te worden. Ten einde dit risico te beperken kan het fonds maatregelen treffen. Eén risico is dat de fondsstukken niet voldoen aan de wettelijke bepalingen. Een ander risico is dat men als fondsbestuurder in persoon kan worden aangesproken. Een derde risico betreft het niet in voldoende mate vorm geven aan consistent beleid, dit maakt het fonds kwetsbaar indien het hierop wordt aangesproken. Een vierde risico betreft het niet of onduidelijk communiceren naar partijen. Een vijfde risico betreft aansprakelijkheid door het niet of niet goed uitvoeren door partijen die het fonds heeft ingehuurd.

Met betrekking tot bovengenoemde risico's heeft het bestuur de volgende maatregelen genomen:

1. Het fonds ziet erop toe dat besluitvorming consistent en goed gedocumenteerd plaatsvindt. Deze documentatie zorgt ervoor dat ook derden de inhoud en werking van dit beleid kunnen volgen.
2. Het fonds werkt volgens een communicatieplan. Dit plan bewaakt de wettelijk verplichtte communicatiemomenten. Naast deze vereisten heeft het fonds eigenstandige communicatiedoelstellingen.
3. Met alle ingehuurd partijen zijn contractuele afspraken gemaakt. Partijen dienen regelmatig te rapporteren over het wel of niet voldoen aan de gemaakte afspraken. Daar waar mogelijk heeft SPF activiteiten gescheiden ondergebracht, waardoor er een mechanisme ontstaat van controle van de ene door de andere partij.
4. Jaarlijks vinden er controles plaats door actuaire en accountant op de uitvoering door het fonds. Materiele onvolkomenheden worden door hen gerapporteerd. In het algemeen, draagt het bestuur er zorg voor dat zij voldoende kennis en kunde bezit om haar verantwoordelijkheid te kunnen dragen.

De hierboven genoemde risico's zijn niet limitatief maar de juiste afdekking van deze genoemde risico's geven wel een indicatie over de juridische weerbaarheid van SPF.

Actuariële paragraaf

De samenvatting actuariële verslag toont, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het fonds. Ter vergelijking van de cijfers van het huidig boekjaar zijn referentiecijfers opgenomen. Alle bedragen zijn in duizenden euro.

	2013	2012	2011	2010	2009
Vermogen exclusief reserve premiedepot	281.533	279.128	233.057	212.353	201.144
TV voor risico fonds	259.409	267.653	242.685	205.337	177.611
TV voor risico deelnemers	7.057	6.850	6.617	7.055	6.714
Totale technische voorziening	266.466	274.503	249.302	212.392	184.325
Dekkingsgraad	105,7%	101,7%	93,5%	100,0%	109,1%

Financiële positie

De dekkingsgraad van het fonds steeg van 101,7% ultimo 2012 naar 105,7% ultimo 2013. De dekkingsgraad ultimo 2013 is lager dan de vereiste dekkingsgraad, maar hoger dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Het fonds verkeert daarom ultimo 2013 in een reservertekort.

De stijging van de dekkingsgraad volgt uit een positief resultaat over het verslagjaar van € 10.442. Dit resultaat is gebaseerd op het verloop van het vermogen in vergelijking met de ontwikkeling van de TV. Om de verschillende verlies- en winstbronnen die tot dit resultaat hebben geleid inzichtelijk te maken is een actuariële analyse uitgevoerd. Daarbij worden posten uit het verloop van de TV vergeleken met de overeenkomstige posten uit de staat van baten en lasten.

Dit leidt tot het volgende overzicht (met vergelijkende cijfers voor voorgaande boekjaren).

Resultatenbron	2013	2012	2011	2010	2009
Correctie beginstand	0	(11)	0	0	0
Beleggingen / marktrente	(352)	27.312	17.394	7.938	16.740
Wijziging rentetermijnstructuur	9.652	(15.280)	(33.965)	(17.377)	8.594
Premies	436	11.729	6	1.305	628
Waardeoverdrachten	0	0	(43)	(92)	647
Kosten	(120)	(43)	107	0	203
Uitkeringen	(99)	(78)	122	300	59
Kanssystemen	942	537	277	(291)	(365)
Overgang nieuwe grondslagen	0	(2.213)	0	(8.565)	0
Toevoeging sterfteverbetering	0	0	0	0	(3.756)
Andere oorzaken	(17)	(1.083)	(104)	(76)	(48)
Resultaat	10.442	20.870 ¹⁾	(16.206)	(16.858)	22.702

1) Het resultaat is exclusief premiedepot € 4.000.

De voornaamste oorzaak van het positieve resultaat in het verslagjaar is het feit dat de rentetermijnstructuur zich anders heeft ontwikkeld dan verwacht. Dit heeft geleid tot een vrijval van de TV van € 9.652.

Minimaal vereist eigen vermogen

Er is sprake van een dekkingstekort indien het aanwezige eigen vermogen lager is dan het MVEV.

Het MVEV is gedefinieerd in het Besluit FTK en is afhankelijk van de risico's die het fonds loopt. Deze betreffen demografische risico's, zoals sterfte en invaliditeit; daarnaast financiële risico's zoals deze in de beleggingen naar voren komen. Naar mate het fonds dergelijke risico's heeft ondergebracht bij een derde partij (herverzekeringen) is het MVEV lager.

Het MVEV ultimo 2013 bedraagt € 10.832 ofwel 4,1% van de TV.

Vereist eigen vermogen (reservetekort)

Er is sprake van een reservetekort indien het aanwezige eigen vermogen lager is dan het VEV.

Het VEV is eveneens gedefinieerd in het voornoemde Besluit FTK. Deze wordt vastgesteld voor de evenwichtssituatie: dat is de situatie waarin juist voldoende eigen vermogen aanwezig is. Er is dan geen reservetekort, maar evenmin een reserveoverschot. Het VEV is bepaald met het standaard model met de volgende aanpassing: het VEV is verhoogd in verband met actief beleid voor beleggingen in Emerging Market Debt. Een actief beleid resulteert in een hoger risico dan een passief beleid hetgeen zijn weerslag vindt in het VEV.

Omdat het VEV voor de feitelijke beleggingsmix hoger is dan het VEV voor de strategische beleggingsmix dient het VEV op basis van de feitelijke beleggingsmix te worden gehanteerd. Het VEV bedraagt € 35.630 ofwel 13,4% van de TV.

Per risico benodigde buffer	2013	2012
Renterisico	13.273	12.159
Risico zakelijke waarden	21.298	18.980
Valutarisico	14.525	12.547
Grondstoffenrisico	0	0
Kredietrisico	6.364	9.521
Verzekeringstechnisch risico	8.647	9.172
Correlatie effect	(29.023)	(29.704)
Actief risico	546	222
Totaal vereist vermogen	35.630	32.897

Herstelplan

In 2008 is het eigen vermogen lager geweest dan het MVEV en VEV. Door het fonds is deze situatie van dekkingstekort en reservetekort gemeld aan DNB. Derhalve zijn zowel een korte- als langetermijnherstelplan ingediend bij DNB.

Einde verslagjaar is er nog steeds sprake van een situatie van reservetekort, maar de dekkingsgraad is wel hoger dan die behorend bij het MVEV. Het fonds verkeert eind 2013 daarom niet meer in een dekkingstekort. Het kortetermijnherstelplan is beëindigd, wat ook bevestigd is door DNB middels een brief gedateerd 28 maart 2014. Het langetermijnherstelplan is nog steeds van kracht.

(Gedempte) kostendekkende premie

In onderstaande tabel is de samenstelling van de zuivere en de gedempte premie gespecificeerd:

Kostendekkende premie	Zuiver	Gedempt
Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het verslagjaar in verband met de aangroei van pensioenverplichtingen	7.384	6.163
Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen	908	758
Opslag voor de uitvoeringskosten	428	428
Actuarieel benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling	0	0
Kostendekkende premie	8.720	7.349

De kostendekkende premie is berekend op basis van de RTS primo verslagjaar. De gedempte premie is berekend op basis van de gemiddelde marktrente over de 60 maanden voorafgaand aan 2013. De gemiddelde marktrente kwam begin 2013 overeen met een vaste rekenrente van ca. 3,4%.

De opslag voor het VEV is gelijk aan het VEV voor risico fonds per 31 december 2012 ad 12,3%. De vermelde uitvoeringskosten in de kostendekkende premie en de gedempte premie zijn gebaseerd op de feitelijke uitvoeringskosten van 2013 met daarop in mindering gebracht de vrijgevallen excassokosten 2013.

De feitelijke premie is gelijk aan 21% van de salarissommen, en bedroeg over 2013 € 9.174.

Het fonds heeft in de ABTN vastgelegd dat een premieoverschot wordt toegevoegd aan het premiedepot, waarbij tevens geldt dat indien het premiedepot meer bevat dan € 4 miljoen, het meerdere wordt gebruikt voor indexatie van actieven. Hiervoor geldt een minimum van 0,20%, verhoogd met 0,05% naar beneden afgerond. In een situatie van een dekkingstekort is het premieoverschot gedefinieerd als het verschil tussen enerzijds de feitelijke premie en anderzijds de premiedekkingsgraad. Het premiedepot bedroeg primo verslagjaar € 4 miljoen, het premieoverschot over 2013 is gelijk aan € 1.052 en zal daarom worden aangewend ten behoeve van toeslagverlening aan actieve deelnemers. Omdat de definitieve hoogte van de toeslag nog niet bekend is, is hiervoor een reservering opgenomen in de TV van € 1.052.

Zaanstad, 23 mei 2014

Het bestuur

H.H. Sieben
voorzitter/penningmeester

Mw. D. Uitvlugt-Manné
secretaris

A.D. Keetlaer
bestuurslid

M.A. Bults
bestuurslid

G.J.F. Mol
bestuurslid

A.J. Verbakel
bestuurslid

G.B.J. Soppe
bestuurslid

Mw. M. Koning
bestuurslid

Verslag van de visitatiecommissie

Samenvatting

Deze rapportage bevat de bevindingen van de visitatiecommissie (hierna: de VC) naar aanleiding van het intern toezicht op het functioneren van het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna: SPF) over de periode oktober 2012 tot oktober 2013. Het bestuur van SPF heeft de VC de opdracht gegeven een deelvisitatie uit te voeren op de volgende onderwerpen:

- Risicobeleid en crisisplan;
- Communicatiebeleid en communicatieactiviteiten;
- Opvolging aanbevelingen uit visitatierapport 2010;
- Rol en invulling taak bestuur bij overgang van pensioenregeling 2006 naar 2013.

De VC stelt vast dat er grote betrokkenheid is van het bestuur en haar organen bij het uitvoeren van de fondsdoelstellingen. De checks en balances en de beleids- en bestuursprocedures en -processen worden adequaat uitgevoerd. Dit blijkt onder meer uit de uitvoerige documentatie op de bestuurswebsite. De taken van het bestuursbureau worden op een goede wijze ingevuld. Voor meer complexere beleggingsvraagstukken vraagt het bestuur advies aan externe partijen. Gezien het feit dat er geen externe deskundigen zitting hebben in de beleggingscommissie van het fonds, acht de VC het inhuren van externen, wat overigens de bestaande praktijk is, een goede zaak. Dit kan nodig zijn bij het creëren van voldoende countervailing power ten opzichte van de fiduciair manager.

Risicobeleid en crisisplan

De VC stelt vast dat er behoorlijke stappen zijn gezet in het optimaliseren van het (integraal) risicomanagement. Op een aantal onderdelen zijn er nog stappen te nemen, met name in het evalueren van de toegepaste beleggingsproducten voor rente en het valutabeleid. De VC beveelt het bestuur aan de procedure voor het selecteren van nieuwe vermogensbeheerders te evalueren.

De risicobereidheid van de deelnemers is een belangrijk thema voor het fonds. De nieuwe (CDC) pensioenregeling per 2013 bevestigt nog eens extra, dat het risico geheel bij de deelnemers ligt. Overigens bevatte de oude regeling vóór 2013 ook al aspecten van een CDC regeling door de maximering van de premie voor de werkgever. In dat verband acht de VC het initiatief voor het houden van een risicobereidheidsonderzoek onder de deelnemers een goede stap. Een nieuwe ALM studie kan daarbij behulpzaam zijn om het korte- en lange termijnrisico inzichtelijk te maken.

De VC stelt vast dat het fonds een actueel financieel crisisplan heeft, waarbij de door DNB in oktober 2012 gegeven voorbeelden in aanmerking zijn genomen.

Communicatiebeleid en communicatie-activiteiten

De VC stelt vast dat er een volledig communicatieplan is opgesteld. Het fonds zet verscheidene communicatiemiddelen in. De VC beveelt aan regelmatig de doeltreffendheid van de communicatie-uitingen te meten.

Opvolging aanbevelingen uit visitatierapport 2010

De VC stelt vast dat de aanbevelingen uit het vorige visitatierapport grotendeels zijn opgevolgd of inmiddels zijn achterhaald. De VC beveelt het bestuur aan om het uitbestedingsbeleid nog nader te bezien.

Rol en invulling taak bestuur bij overgang van pensioenregeling 2006 naar 2013

De VC stelt vast dat het bestuur het proces van overgang naar de nieuwe pensioenregeling 2013 nauwgezet heeft gemanaged. Voor zover de VC heeft kunnen waarnemen is de communicatie in dat kader richting deelnemers adequaat geweest. De VC merkt op dat een aantal fondsdocumenten nog nadere aandacht behoeven, met name ten aanzien van het formuleren van de toepassing van het premiedepot, en de (her)formulering van inhaalindexatie. Tevens beveelt de VC aan om de fondsdocumenten te beoordelen op onderlinge consistentie.

De VC spreekt haar vertrouwen uit over het gevoerde beleid en acht het bestuur in staat de op stapel staande pensioenplannen 2014 op een juiste wijze te implementeren.

De visitatiecommissie:

Mw. mr. M. Meijer-Zaalberg (voorzitter)

P.H. Oyens

M.G. Leenstra

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het verantwoordingsorgaan (VO) van het fonds is op 6 december 2007 ingesteld. Bij de oprichting is een reglement vastgesteld op basis van de uitgangspunten van Pension Fund Governance. Hierbij zijn de frequentie van het overleg met het bestuur, de te behandelen onderwerpen met betrekking tot het beleid en de verantwoording van het orgaan vastgesteld.

Het VO bestaat ultimo 2013 uit de heren D. Breeuwer en R.J. Gelauff namens de werkgevers en de heren P. de Boer, G. Mooij, D. Neefkes en B. Venema namens de werknemers en gepensioneerden. De heer A.F. Brandt is in de loop van 2013 teruggetreden in verband met zijn gezondheid. De heer Brandt was vanaf het begin lid van het VO en wij zijn hem veel dank verschuldigd voor zijn grote inzet en deskundigheid. De heer P. de Boer is benoemd namens de werknemers om de ontstane vacature op te vullen.

Het VO heeft in het kader van zijn taakuitoefening regelmatig overleg gehad met het bestuur. Hierin is in het bijzonder aandacht besteed aan (i) de ontwikkeling van de financiële situatie van het fonds, (ii) de overgang naar de nieuwe regeling per 1 januari 2013 en (iii) de komende veranderende wet- en regelgeving voor pensioenfonds.

Tevens is kennis genomen van de notulen van de bestuursvergaderingen.

Verder is tezamen met het bestuur de selectie en benoeming van de visitatiecommissie voorbereid.

De leden van het VO hebben in 2013 specifieke trainingen gevolgd in het kader van de veranderende wetgeving op het gebied van pensioenfondsbestuur. Ook in 2014 zullen weer trainingen worden gevolgd om de deskundigheid van het verantwoordingsorgaan op het gewenste en vereiste niveau te houden en zal het VO worden omgevormd naar de nieuwe wetgeving.

Bevindingen en conclusies

Het VO oordeelt positief over het handelen van het bestuur, het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over de gemaakte beleidskeuzes van het bestuur voor de toekomst van SPF. De belangen van actieven, inactieven en gepensioneerden zijn in deze economisch moeilijke periode door het bestuur op evenwichtige wijze behartigd.

Het VO is zich bewust van de sterk verhoogde werkdruk die op het bestuur rust en is het bestuur zeer erkentelijk voor de inzet waarmee zij haar taken heeft uitgevoerd.

Zaanstad, 23 mei 2014

Het verantwoordingsorgaan

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan en kan zich hierin vinden. Het bestuur ziet uit naar een goede samenwerking met het verantwoordingsorgaan in de komende jaren.

Zaanstad, 23 mei 2014

Het bestuur

H.H. Sieben
voorzitter/penningmeester

Mw. D. Uitvlugt-Manné
secretaris

A.D. Keetlaer
bestuurslid

M.A. Bults
bestuurslid

G.J.F. Mol
bestuurslid

A.J. Verbakel
bestuurslid

G.B.J. Soppe
bestuurslid

Mw. M. Koning
bestuurslid

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2013	2012
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Zakelijke waarden	76.142	64.736
Vastrentende waarden	198.179	207.751
Derivaten	3.612	6.630
	277.933	279.117
Beleggingen voor risico deelnemers [2]	7.057	6.850
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [3]	185	199
Vorderingen en overlopende activa [4]	3.124	3.601
Liquide middelen [5]	4.794	1.459
Totaal activa	293.093	291.226

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2013	2012
Stichtingskapitaal en reserves [6]	19.067	8.625
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [7]	259.224	267.454
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [8]	185	199
	259.409	267.653
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [9]	7.057	6.850
Kortlopende schulden en overlopende passiva [10]	7.560	8.098
Totaal passiva	293.093	291.226

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2013	2012
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [11]		
Directe beleggingsopbrengsten	7.443	6.637
Indirecte beleggingsopbrengsten	-5.976	25.128
Kosten van vermogensbeheer	-888	-685
	579	31.080
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [12]	370	390
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [13]	9.339	26.063
Premiebijdragen voor risico deelnemers [14]	2	6
Saldo van overdrachten van rechten [15]	0	0
Pensioenuitkeringen [16]	-7.144	-7.276
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [17]		
Correctie beginstand	0	-120
Benodigde rente	-931	-3.768
Pensioenopbouw	-7.196	-9.389
Toeslagen	0	-168
Kanssystemen	911	-305
Vrijval excassokosten	140	143
Uitkeringen	7.007	7.163
Vrijval premievrijstelling	0	142
Afkoop	38	36
Voorziening toekomstige ziektegevallen	-55	-74
Wijziging marktrente	9.652	-15.280
Prognosetafel	0	-2.672
Ervaringssterfte	0	459
Overige correcties	-223	-42
Mutatie ANW Hiaat	-61	-1.143
Reserve toeslagen actieve deelnemers	-1.052	0
	8.230	-25.018

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2013	2012
Onttrekkingen beleggingen voor risico deelnemers [18]	-165	-163
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [19]	-207	-233
Herverzekering [20]	1	554
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [21]	-568	-535
Overige baten en lasten [22]	5	2
Saldo van baten en lasten	10.442	24.870
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	10.442	20.870
Bestemmingsreserve	0	4.000
	10.442	24.870

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2013	2012
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	8.698	26.512
Uitkeringen uit herverzekering	451	160
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overige	5	17
	9.154	26.689
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-7.164	-7.303
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	0
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-609	-519
Overige	0	-64
	-7.773	-7.886
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	7.381	7.428
Verkopen en aflossingen beleggingen	23.040	53.714
	30.421	61.142
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-27.579	-80.637
Kosten van vermogensbeheer	-888	-685
	-28.467	-81.322
Mutatie beschikbare liquiditeiten	3.335	-1.377
Saldo liquide middelen per 1 januari	1.459	2.836
Saldo liquide middelen per 31 december	4.794	1.459

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

SPF heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW2 Titel 9 toegepast.

Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt, schattingen en veronderstellingen doet die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname en verwijdering van een actief en/of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen.

Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Waardering

Beleggingen

Onroerende zaken

De ter beurze genoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Zakelijke waarden

De ter beurze genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De ter beurze genoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Leningen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen.

Deposito's worden gewaardeerd tegen reële waarde. Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en reële waarde in het algemeen gering.

Derivaten

Derivaten zijn gewaardeerd tegen reële waarde. Dit is de waarde waarvoor het contract u kan worden afgewikkeld. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities (na saldering) uit hoofde van derivaten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. Negatieve posities (na saldering) uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder verplichtingen uit hoofde van de beleggingen. Onder deze laatste post zijn ook creditposities uit hoofde van credit support annexen (CSA) verantwoord.

De CSA-contracten hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden maandelijks per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens wordt er onderpand gestort c.q. ontvangen van de tegenpartij.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers (polishouders) zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het fonds worden aangehouden.

Algemene reserve

Het jaarlijkse resultaat volgens de rekening van baten en lasten wordt voor een deel toegevoegd aan de reserve algemene risico's en het restant wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de te bereiken aanspraken.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

AG-Prognosetafel 2012-2062. Deze tafels worden toegepast rekening houdend met fondsspecifieke ervaringssterfte.

Rentevoet

De rentetermijnstructuur ultimo 2013 zoals gepubliceerd door DNB.

Rentetoevoeging

Onder FTK is de benodigde rente gelijk aan de 1 jaars rente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2013 is deze gelijk aan 0,351%.

Kosten

Ter dekking van de toekomstige kosten is een opslag van 2% opgenomen op de voorziening.

Gehuwdheid

Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan, wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke gewezen deelnemer verondersteld een partner te hebben (onbepaald partnerpensioen met partnerfrequentie van 100%). Voor pensioengerechtigden wordt alleen een voorziening voor partnerpensioen berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaald partnersysteem).

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie gesteld (man ouder dan vrouw).

Langdurig zieken

De voorziening voor premievrijstelling van deelnemers die momenteel langdurig ziek zijn en naar verwachting arbeidsongeschikt zullen raken is bepaald als zijnde twee maal de opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid in de premie.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Deze voorziening is op dezelfde grondslagen gebaseerd als de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

Resultaatbepaling

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan: rente, dividend en soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen: gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, aandelen vastgoedmaatschappijen, obligaties, leningen op schuldbekentenis, valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransaties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Technisch resultaat

Het technisch resultaat is het verschil in sterfte, leeftijdsverwachting, partnerkeuze, et cetera, ten opzichte van de uitgangspunten. De bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen gekozen prudente uitgangspunten zijn weergegeven in de toelichting bij deze post.

De actuaris toetst op basis van statistische methoden op de uitgangspunten en de voorziening op toereikendheid.

De verklaring van de actuaris is toegevoegd onder de overige gegevens.

Kostenresultaat

Het kostenresultaat betreft het verschil tussen kostenopslagen in de premie, de vrijgevallen excassokosten en de daadwerkelijke kosten van SPF.

Beleggingsresultaat

Het beleggingsresultaat is het verschil tussen de som van de directe en indirecte beleggingsopbrengsten en de aangroei van de voorziening pensioenverplichtingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2012	Aankopen/Verstrekingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggingsopbrengsten	Stand ultimo 2013
Zakelijke waarden					
Beleggingsfondsen in aandelen	64.736	2.440	-301	9.267	76.142
	64.736	2.440	-301	9.267	76.142
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	72.917	10.864	-648	-2.641	80.492
Deposito's	16.500	0	-11.501	0	4.999
Obligaties en leningen	118.334	9.998	-7.855	-7.789	112.688
	207.751	20.862	-20.004	-10.430	198.179
Derivaten					
Valutatermijntransacties	-69	0	-2.013	2.336	254
Renteswaps	6.619	39	0	-7.108	-450
	6.550	39	-2.013	-4.772	-196
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	279.037	23.341	-22.318	-5.935	274.125
Beleggingen (passiva zijde)					
Valutatermijntransacties	80	0	-2.295	2.224	9
Renteswaps	0	0	0	3.799	3.799
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	80	0	-2.295	6.023	3.808
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	279.117	23.341	-24.613	88	277.933

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1 Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2 Onafhankelijke taxaties: geen directe beursnotering, een derde partij taxeert de waarde.

Level 3 Netto contante waarde: geen directe beursnotering, voortgevloeiende kasstromen worden contant gemaakt om de waarde te bepalen.

Level 4 Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

Categorie	Level 1 Genoteerde markt- prijzen	Level 2 Onaf- hankelijke taxaties	Level 3 Netto contante waarde	Level 4 Andere methode	Stand ultimo 2013
Zakelijke waarden	76.142	0	6	0	76.142
Vastrentende waarden	163.173	0	35.000	0	198.179
Derivaten	0	0	-196	0	-196
Overige beleggingen	0	0	0	0	0
Totaal belegd vermogen	239.315	0	34.810	0	274.125

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

De beleggingen voor risico deelnemers kunnen geheel worden ingedeeld in level 1 (genoteerde marktprijzen).

Categorie	Stand ultimo 2012	Stortingen	Ontrek- kingen	Rendement	Stand ultimo 2013
Pensioenspaarregeling	6.850	2	-165	370	7.057

	2013	2012
[3] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	199	249
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-14	-50
Stand per 31 december	185	199
Een klein deel van de totale pensioenverplichtingen van het fonds is herverzekerd bij Zwitserleven. Dit betreft ingegane partnerpensioenen. Tegenover dit deel van de pensioenverplichting staat een gelijkwaardige geactiveerde vordering op de herverzekeraar.		
[4] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	2.411	1.770
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	0	417
Beleggingsdebiteuren	612	1.374
Lopende rente en nog te ontvangen dividend		
– Vastrentende waarden	88	0
– Overige beleggingen	13	39
Subtotaal lopende rente en nog te ontvangen dividend	101	39
Overlopende activa	0	1
Totaal vorderingen en overlopende activa	3.124	3.601
[5] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	2.125	722
Depotbanken	2.669	737
	4.794	1.459
De liquide middelen van de ING Bank staan ter vrije beschikking van het fonds.		

Passiva**[6] Stichtingskapitaal en reserves**

Stichtingskapitaal

0

0

Algemene reserve

Stand per 1 januari

4.625

-16.245

Saldobestemming boekjaar

10.442

20.870

Stand per 31 december**15.067****4.625****Totaal eigen vermogen****15.067****4.625***Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt*

10.832

104,1%

10.936

104,1%

Het vereist eigen vermogen bedraagt feitelijk

35.630

113,4%

32.897

112,4%

De dekkingsgraad is

105,7%

101,7%

De dekkingsgraad is als volgt berekend: aanwezig vermogen gedeeld door de technische voorzieningen voor risico fonds. Hierbij bestaat het aanwezig vermogen uit de reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds plus herverzekeringsdeel technische voorziening plus spaarkapitalen. De technische voorzieningen voor risico fonds bestaan uit de totale technische voorzieningen plus herverzekeringsdeel technische voorziening plus spaarkapitalen.

De berekening is als volgt:

$$(15.067 + 259.409 + 7.057) / (259.409 + 7.057) \times 100\% = 105,7\%$$

Bestemmingsreserve

Stand per 1 januari

4.000

0

Saldobestemming boekjaar

0

4.000

Stand per 31 december**4.000****4.000**

Deze reserve dient ter dekking van eventuele toekomstige premietekorten. Het komt uitsluitend ten gunste van actieve deelnemers.

	2013	2012
Technische voorzieningen		
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	267.454	242.436
Correctie beginstand	0	120
Benodigde rente	931	3.768
Pensioenopbouw	7.196	9.389
Toeslagen	0	168
Kanssystemen	-911	305
Vrijval excassokosten	-140	-143
Uitkeringen	-7.007	-7.163
Vrijval premievrijstelling	0	-142
Afkoop	-38	-36
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	55	74
Wijziging marktrente	-9.652	15.280
Prognosetafel	0	2.672
Ervaringssterfte	0	-459
Overige correcties	223	42
Mutatie ANW Hiaat	61	1.143
Reserve toeslagen actieve deelnemers	1.052	0
Stand per 31 december	259.224	267.454
[8] Overige voorzieningen		
<i>Herverzekeringsdeel technische voorzieningen</i>		
Stand per 1 januari	199	249
Mutatie	-14	-50
Stand per 31 december	185	199
Totaal technische voorzieningen	259.409	267.653
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
Actieve deelnemers	136.890	147.830
Gewezen deelnemers	35.310	32.235
Pensioengerechtigden	87.209	87.588
	259.409	267.653

	2013	2012
[9] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	6.850	6.617
Aankopen	2	6
Verkopen	-165	-163
Rendement	370	390
Totaal voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	7.057	6.850
[10] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Credit Support Annex verplichtingen ¹⁾	3.480	7.350
Derivaten	3.808	80
Beleggingscrediteuren	0	368
Belastingen en sociale premies	143	130
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	129	170
	7.560	8.098

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Met AZL en MN zijn meerjarige contracten afgesloten.

Verbonden Partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen, het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

1) De Credit Support Annex is een overeenkomst die voorziet in kredietbescherming door regels te stellen betreffende onderpand.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

In de "Overige kosten" (pagina 65) is in 2013 een bedrag ad € 0 (2012: € 0) aan vergoedingen aan de leden van het verantwoordingsorgaan en € 0 (2012: € 0) aan vergoedingen aan de leden van de visitatiecommissie opgenomen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2013 had SPF geen personeelsleden in dienst.

Baten en lasten	2013	2012
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Zakelijke waarden	477	222
Vastrentende waarden	5.392	5.427
Derivaten	1.549	944
Overige beleggingen	25	44
Totaal directe beleggingsopbrengsten	7.443	6.637
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Zakelijke waarden	9.267	8.574
Vastrentende waarden	-10.430	10.628
Derivaten	-4.772	5.926
Valutaverschillen	-41	0
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-5.976	25.128
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon	-873	-640
Overig	-15	-45
Totaal kosten vermogensbeheer	-888	-685
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	579	31.080
[12] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	370	390

	2013	2012
[13] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers en werknemers	9.174	10.533 ¹⁾
Bijstorting / extra bijdragen	0	15.000 ²⁾
Bijdrage FVP regeling	0	33
Inkoopsommen	165	497
	9.339	26.063
[14] Bijdragen voor risico deelnemers	2	6
Kostendeekkende premie	8.720	11.212
Gedempte kostendeekkende premie	7.349	8.183
Minimaal benodigd	8.122	10.449
Feitelijke premie	9.174	21.424 ³⁾
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
Actuarieel benodigd	7.384	9.662
Opslag in stand houden vereist vermogen	908	1.159
Opslag voor uitvoeringskosten	428	391
Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	8.720	11.212
De gedempte premie is als volgt samengesteld:		
Actuarieel benodigd	6.163	6.957
Opslag in stand houden vereist vermogen	758	835
Opslag voor uitvoeringskosten	428	391
Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	7.349	8.183
De minimaal benodigde premie is als volgt samengesteld:		
Actuarieel benodigd	7.384	9.662
Opslag in stand houden vereist vermogen	310	396
Opslag voor uitvoeringskosten	428	391
Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	8.122	10.449
Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of toeslagen. In beide boekjaren is geen korting verstrekt.		

1) Inclusief € 109 m.b.t. 2011.

2) Betreft € 11 miljoen eenmalige storting, plus € 4 miljoen t.b.v. vorming bestemmingsreserve.

3) Exclusief € 4 miljoen extra bijdrage t.b.v. vorming bestemmingsreserve om toekomstige premiekortingen op te vangen exclusief premie 2011 € 109.

	2013	2012
[15] Saldo van overdrachten van rechten ¹⁾		
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	0
	0	0
[16] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-4.101	-3.956
Partnerpensioen	-1.536	-1.469
Wezenpensioen	-55	-33
Subtotaal	-5.692	-5.458
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-38	-29
Prepensioen	-789	-1.166
Overige uitkeringen	-623	-623
Subtotaal	-1.452	-1.818
Totaal pensioenuitkeringen	-7.144	-7.276

1) In zowel 2012 en 2013 hebben geen waardeoverdrachten plaats gevonden.

	2013	2012
[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Correctie beginstand	0	-120
Benodigde rente	-931	-3.768
Pensioenopbouw	-7.196	-9.389
Toeslagen	0	-168
Kanssystemen	911	-305
Vrijval excassokosten	140	143
Uitkeringen	7.007	7.163
Vrijval premievrijstelling	0	142
Afkoop	38	36
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	-55	-74
Wijziging marktrente	9.652	-15.280
Prognosetafel	0	-2.672
Ervaringssterfte	0	459
Overige correcties	-223	-42
Mutatie ANW Hiaat	-61	-1.143
Reserve toeslagen actieve deelnemers	-1.052	0
	8.230	-25.018
[18] Onttrekkingen beleggingen voor risico deelnemers		
In verband met toekenning rechten	-165	-163
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Storting	-2	-6
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	165	163
Rendement	-370	-390
	-207	-233
[20] Herverzekering		
Premies herverzekering	-32	-18
Uitkeringen uit herverzekering	18	522
Resultaatdeling	15	50
	1	554

	2013	2012
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-241	-249
Accountant (controle jaarrekening)	-26	-54
Accountant (opstellen jaarverslag ¹⁾)	-28	-7
Actuaris	-187	-174
Bestuur	-4	-2
Overige kosten	-82	-49
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-568	-535
[22] Overige baten en lasten	5	2
Saldo van baten en lasten	10.442	24.870
	2013	2012
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Correctie beginstand	0	-11
Beleggingen / marktrente	-352	27.312
Wijzigingen rentetermijnstructuur	9.652	-15.280
Premies	436	15.729
Waardeoverdrachten	0	0
Kosten	-120	-43
Uitkeringen	-99	-78
Kanssystemen	942	537
Overgang nieuwe grondslagen	0	-2.213
Andere oorzaken	-17	-1.083
	10.442	24.870

1) Deze kosten hebben betrekking op voorgaand verslagjaar.

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Om een nog beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen over 2013 opgesteld volgens de "Look-Through" methode.

Aansluiting beleggingen t.b.v. de Risicoparagraaf

Categorie	Stand ultimo 2013	Liquide middelen	Overlopende posten	Afrondingsverschillen	Stand risico paragraaf obv look-through 2013
Zakelijke waarden	76.142				76.142
Vastrentende waarden	198.179		88	-1	198.266
Overige beleggingen	-196	2.669	-2.855	-1	-383
Totaal	274.125	2.669	-2.767	-2	274.025

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste financiële risico voor SPF is het niet kunnen nakomen van de pensioentoezeggingen.

Een belangrijke maatstaf hiervoor is het aanwezige Eigen vermogen. Wettelijk is een gestandaardiseerde methode vastgelegd om te kunnen toetsen of het aanwezige Eigen vermogen voldoende is om een aantal specifieke risico's op te kunnen vangen (het standaardmodel). Het Eigen vermogen van SPF per 31 december 2008 is kleiner dan het Vereist eigen vermogen volgens het standaardmodel, zodat SPF hierdoor een langetermijnherstelplan heeft moeten indienen.

Jaarlijks vindt toetsing plaats aan de hand van dit standaardmodel. De verschillende risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6. Tevens wordt rekening gehouden met onderling compenserende effecten (diversificatie effect). Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van het maximum van de feitelijke en strategische beleggingsmix (2013: feitelijk; 2012: strategisch).

	2013		2012	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	13.273	5,0	12.159	4,5
Zakelijke waarden risico (S2)	21.298	8,0	18.980	7,1
Valutarisico (S3)	14.525	5,5	12.547	4,7
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	6.364	2,4	9.521	3,6
Verzekeringstechnisch risico (S6)	8.647	3,3	9.172	3,4
Diversificatie-effect	-28.477	-10,7	-29.482	-11,0
Vereist eigen vermogen	35.630	13,4	32.897	12,3
Aanwezige dekkingsgraad (exclusief bestemmingsreserve)		105,7		101,7
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Vereiste dekkingsgraad feitelijk		113,4		112,3

De dekkingsgraad wordt berekend door het totaal van de activa voor risico van SPF (minus de passiefposten Kortlopende schulden en Overlopende passiva) te delen door de Voorziening pensioenverplichtingen (plus Overige technische voorzieningen plus Voorziening voor risico deelnemer plus Herverzekeringsdeel technische voorziening). Het afgelopen jaar is deze, op grondslagen van SPF, toegenomen van 101,7% (2012) tot 105,7% (2013).

Renterisico

SPF kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen.

De daling van de rentestanden die worden gehanteerd bij de berekeningen van de Voorziening pensioenverplichtingen (eind 2012: 2,76% ten opzichte van eind 2013: 3,4%) leidt tot een daling van de Voorziening pensioenverplichtingen (in 2013: € 10.038).

De beleggingen, gewaardeerd tegen marktwaarde, zijn in meer of mindere mate gerelateerd aan ontwikkelingen van de rentestanden. Door de periodieke afstemming van beide ontwikkelingen wordt de dekkingsgraad nauwgezet gemonitord. Deze rentegevoeligheid is één van de actoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie en de duratie van de portefeuilles. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief derivaten) 15,4.

Duratie van de pensioenverplichtingen 18,2.

De buffer voor het renterisico moet een daling van de rentetermijnstructuur, de rente waarmee de verplichtingen contant worden gemaakt, kunnen opvangen. Deze daling van komt overeen met een stijging van de TV van € 31.490. Daartegenover mag echter rekening gehouden worden met een daling van de actuele rente van de obligaties. Deze daling leidt tot een stijging van de obligaties met € 18.217. De stijging van de TV overtreft de stijging van de obligaties met € 13.273. De benodigde buffer voor het renterisico bedraagt dientengevolge € 13.273.

Zakelijke waarden risico

Mogelijke waardedalingen van beleggingen (en, indien aanwezig, voor het vastgoed) en de aandelen zijn in het hiervoor genoemde standaardmodel begrepen. Hiervoor wordt een gedifferentieerde berekening naar categorieën van markten en beleggingen uitgevoerd. Ter zake van het zakelijke waarden risico worden risico-inschattingen aan de hand van de in de markt gebruikelijke risicoparameters gemaakt. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer.

	2013		2012	
	€	%	€	%
<i>Verdeling zakelijke waarden per categorie:</i>				
Aandelenfonds Europa	20.612	27,1	16.334	25,2
Aandelenfonds Noord-Amerika	30.304	39,8	23.839	36,8
Aandelenfonds Verre Oosten	6.032	7,9	5.352	8,3
Aandelenfonds Emerging Markets	19.194	25,2	19.212	29,7
	76.142	100,0	64.737	100,0

Voor de bepaling van de buffer voor het zakelijke waarden risico wordt verondersteld dat een procentuele daling moet kunnen worden opgevangen op de verschillende beleggingen.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt in:

Aandelen ontwikkelde markten inclusief indirect onroerend goed	25%	van	61.314	=	15.329
Emerging markets	35%	van	20.666	=	7.233
Private equity	30%	van	0	=	0
Direct onroerend goed	15%	van	0	=	0

De buffer voor het risico zakelijke waarden wordt hiervan afgeleid (SPF belegt niet in Direct onroerend goed en Private equity) en bedraagt € 21.298

Valutarisico

De pensioenverplichtingen luiden in euro's, de mogelijke risico's als gevolg van valutakoersontwikkelingen komen daarom alleen bij de beleggingen tot uitdrukking. Zonder afdekking van valutarisico loopt SPF risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Afdekking van het valutarisico vindt plaats via derivatencontracten. De belangrijkste valutarisico's die SPF loopt zijn risico's m.b.t. de Amerikaanse dollar, Britse ponden en de Japanse yen.

	31 december 2013		31 december 2013	
	Voor	Valuta-	Na	Reële
	derivaten	derivaten	derivaten	waarde
	€	€	€	€
Euro	159.849	46.709	206.558	0
Amerikaanse dollar	71.021	-35.137	35.884	256
Britse pound sterling	7.996	-7.839	157	-9
Japanse yen	3.752	-3.733	19	7
Overige	31.407	0	31.407	0
	274.025	0	274.025	254

	31 december 2012		31 december 2012	
	Voor	Valuta-	Na	Reële
	derivaten	derivaten	derivaten	waarde
	€	€	€	€
Euro	175.373	41.012	216.385	0
Amerikaanse dollar	64.436	-32.156	32.280	-48
Britse pound sterling	5.640	-5.770	-130	-31
Japanse yen	3.145	-3.086	59	11
Overige	24.875	0	24.875	0
	273.469	0	273.469	-69

De pensioentoezegging luidt in Euro. Niet alle beleggingen zijn in Euro.

De omvang van de buffer voor het valutarisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 20% moet kunnen worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat niet in euro's is belegd. Het fonds heeft het valutarisico deels afgedekt. Op basis van het huidige beleggingsbeleid bedraagt het risico van het fonds € 14.525.

Grondstoffenrisico

De omvang van de buffer voor het grondstoffenrisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 30% kan worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat in grondstoffen is belegd. Aangezien het fonds geen beleggingen heeft in commodities, hoeft het fonds hiervoor geen buffer aan te houden.

Kredietrisico

Voornameijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

De portefeuille vastrentende waarden bevat ook rechtstreekse beleggingen waarbij het kredietrisico mede met behulp van de Standard & Poor's rating wordt gemonitord. Bij de balanspost vastrentende waarden is een nadere toelichting opgenomen waaruit de verdeling van de portefeuille blijkt.

De samenstelling van de vastrentende waarden (inclusief lopende rente) kan als volgt worden samengevat.

	2013				2012			
	Duration			Credit-spread	Duration			Credit-spread
		%		%		%		%
Langlopende Europese obligaties	80.860	40,9	12,1	0,1	85.462	41,2	13,1	-0,2
Europese bedrijfsobligaties	23.839	12,0	4,6	0,7	23.741	11,4	4,4	0,8
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	7.424	3,7	3,0	2,9	0	0,0	0,0	0,0
Emerging Markets obligaties	23.273	11,7	6,1	2,6	23.919	11,5	6,8	2,6
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	23.130	11,7	3,7	2,8	22.632	10,9	3,7	4,3
Bankleningen	2.825	1,4	0,3	4,2	2.623	1,3	3,5	4,0
Kortlopende staatsobligaties	1.909	1,0	–	–	3.037	1,5	–	–
Onderhandse leningen	30.007	15,1	9,0	2,7	29.470	14,2	9,6	2,2
Deposito's	4.999	2,5	–	–	16.500	8,0	–	–
	198.266	100,0			207.384	100,0		

De durations en credit spreads van langlopende Europese obligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van benchmarks vastgesteld.

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Des te hoger deze opslag, des te hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en des te hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico.

De Europese obligaties zijn uitgegeven door de landen Nederland, Duitsland en Finland.

De bedrijfsobligaties bestaan uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven. De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "Investment grade".

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt:

	2013		2012	
	%		%	
AAA	42,0		43,0	
AA	2,0		10,0	
A	9,0		6,0	
BBB	11,0		10,0	
Lager dan BBB	20,0		16,0	
Geen rating	16,0		15,0	
	100,0		100,0	

	2013		2012	
	€	%	€	%
De samenstelling van de onderhandse leningen (inclusief lopende intrest) kan als volgt worden samengevat:				
Bankleningen	18.411	61,3	18.059	61,2
Hypotheekbanken en bouwfondsen	10.581	35,3	10.008	34,0
Woningcorporaties	301	1,0	555	1,9
Overige	714	2,4	848	2,9
	30.007	100,0	29.470	100,0

De buffer voor het kredietrisico moet voldoende zijn om een stijging van de credit spread (renteverschil tussen risicovrije en risicodragende obligaties) van 40% op te vangen. Deze is berekend op basis van verwachte kasstromen. De benodigde buffer voor het kredietrisico bedraagt dan € 6.364.

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnisch risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

De vereiste buffer voor verzekeringstechnisch risico wordt bepaald door de TV te vermenigvuldigen met de som van het procesrisico en $\sqrt{TSO^2 + NSA^2}$

Het procesrisico, de TSO (onzekerheid in de sterftetrend) en de NSA (stochastische onzekerheid) zijn afhankelijk van:

- de gemiddelde leeftijd;
- het aantal deelnemers;
- de vorm van dekking inzake NP en;
- de in tabellen door DNB voorgeschreven parameters

Het procesrisico is afhankelijk van het aantal deelnemers en bedraagt voor SPF 0,4%.

De onzekerheid in de sterftetrend wordt weergegeven door de TSO. Deze is afhankelijk van de risicogroep en de gemiddelde leeftijd van 59 jaar. De TSO bedraagt 2,9%

De NSA staat voor de negatieve stochastische afwijking. De NSA is afhankelijk van de risicogroep, de gemiddelde leeftijd en het aantal deelnemers.

De NSA bedraagt $\frac{22\%}{\sqrt{n}} = 0,4\%$

Toepassing van het bovenstaande leidt tot een buffer van € 259.409 x 3,3% = € 8.647.

Concentratierisico en prijsrisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor concentratierisico (S8) gelijkgesteld aan 0%.

Het prijsrisico (marktrisico) is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door spreiding naar regio en sector.

	2013		2012	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden en overige beleggingen				
<i>Verdeling zakelijke waarden en overige beleggingen per regio:</i>				
Aandelen Europa	20.612	27,1	16.334	25,2
Aandelen Noord-Amerika	30.304	39,8	23.839	36,8
Aandelen Verre Oosten	6.032	7,9	5.352	8,3
Aandelen Emerging Markets	19.194	25,2	19.212	29,7
	76.142	100,0	64.736	100,0
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	16.199	21,3	13.726	21,2
Handels- en industriële ondernemingen	8.585	11,3	6.689	10,3
Energie	6.866	9,0	6.773	10,5
Technologie	9.800	12,9	7.589	11,7
Consumentengoederen	16.474	21,6	13.816	21,4
Farmacie- en biotechnologie	7.054	9,3	5.357	8,3
Materialen	4.750	6,2	4.876	7,5
Overige	6.414	8,4	5.909	9,1
	76.142	100,0	64.736	100,0
Concentratierisico vastrentende waarden				
<i>Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:</i>				
Duitse staat	47.997	17,5	51.404	18,8
Nederlandse staat	27.805	10,1	29.843	10,9
Finse staat	6.967	2,5	7.252	2,7
Achmea Hypotheek bank	9.545	3,5	8.952	3,3
Fortis Bank Nederland	6.293	2,3	5.833	2,1

Security lending

Binnen een aantal MN Beleggingsfondsen waarin SPF belegt, worden stukken (aandelen en obligaties) uitgeleend. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen het beleggingsfonds herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van het beleggingsfonds.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat de beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Het aandeel illiquide beleggingen van de totale beleggingen is in onderstaande tabel weergegeven:

	Totaal	Illiquide	2013 Illiquide in %	2012 Illiquide in %	2011 Illiquide in %	2010 Illiquide in %	2009 Illiquide in %
Vastrentende waarden (inclusief lopende intrest)	198.266	30.007	15,0	14,0	19,0	24,0	27,0
Zakelijke waarden	76.142	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	-383	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	274.025	30.007	11,0	11,0	14,0	17,0	20,0

Actief risico

Het fonds voert een actief beleggingsbeleid uit voor beleggingen in Emerging Market Debts. Bij de bepaling van het VEV is hiermee rekening gehouden. Op basis van de tracking error voor Emerging Markets is de schok van S2 verhoogd. Hieruit volgt dat het fonds een extra buffer van € 546 aan dient te houden.

Totaal

Het bepalen van de vereiste solvabiliteit gebeurt door het samenvoegen van voornoemde buffereisen in de zogenoemde wortelformule. De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie van 0,5 tussen de risico's op het gebied van rente (S1) en zakelijke waarden (S2). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Hieruit resulteert het VEV voor de evenwichtssituatie: € 35.630. In procenten dekkingsgraad betekent dit een vereiste dekkingsgraad van 113,4%.

Zaanstad, 23 mei 2014

Het bestuur

H.H. Sieben
voorzitter/penningmeester

Mw. D. Uitvlugt-Manné
secretaris

A.D. Keetlaer
bestuurslid

M.A. Bults
bestuurslid

G.J.F. Mol
bestuurslid

A.J. Verbakel
bestuurslid

G.B.J. Soppe
bestuurslid

Mw. M. Koning
bestuurslid

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Resultaatbestemming

Statutair bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2013 als volgt te verdelen:

	2013
	x € 1.000
Algemene reserve	10.442
Bestemmingsreserve	0
	<hr/>
	10.442
	<hr/>

Uitvoering

De uitvoering van de pensioenregeling en de financiële administratie van SPF zijn ondergebracht bij AZL te Heerlen.

Het vermogensbeheer en de beleggingsadministratie zijn middels een fiduciaire overeenkomst ondergebracht bij MN te Den Haag.

De actuariële werkzaamheden zijn ondergebracht bij Towers Watson te Purmerend.

De controle van de jaarrekening is uitgevoerd door EY Accountants te Den Haag.

De controle van de voorziening pensioenverplichtingen berust bij Towers Watson te Apeldoorn, actuaris van het fonds.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Forbo te Zaanstad is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2013.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- Heb ik onder meer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal VEV en het VEV toereikend zijn vastgesteld; en
- Heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van het artikel 132 omdat er sprake is van een reservetekort.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Forbo is naar mijn mening niet voldoende, vanwege het reservetekort.

Apeldoorn, 23 mei 2014

Drs. W. Eikelboom AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2013 van Stichting Pensioenfonds Forbo te Zaanstad gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2013 en de staat van baten en lasten over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Forbo per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 23 mei 2014

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen

(in duizenden euro)

	2013			2012		
	€	%	Norm	€	%	Norm
Zakelijke waarden						
Aandelenbeleggingsfondsen	76.142	27,5%		64.736	23,1%	
	76.142	27,5%	26,1%	64.736	23,1%	23,6%
Vastrentende waarden						
Vastrentende beleggingsfondsen	80.492	29,1%		72.917	26,1%	
Deposito's	4.999	1,8%		16.500	5,9%	
Leningen op schuldbekentenis	112.688	40,7%		118.334	42,3%	
	198.179	71,6%	73,9%	207.751	74,3%	76,4%
Derivaten en overige beleggingen						
Valutatermijncontracten	254	0,1%		-69	0,0%	
Swaps	-450	-0,2%		6.619	2,4%	
	-196	-0,1%	0,0%	6.550	2,3%	0,0%
Liquide middelen						
Depotbanken	2.669	1,0%		737	0,3%	
	2.669	1,0%	0,0%	737	0,3%	0,0%
Totaal belegd vermogen excl. lopende intrest	276.794	100,0%	100,0%	279.774	100,0%	100,0%
Lopende rente vastrentende waarden	88			-368		
Lopende rente derivaten	13			39		
Beleggingsdebiteuren	612			1.374		
Totaal lopende rente	713			1.045		
Credit support annex verplichtingen	-3.480			-7.350		
Totaal belegd vermogen incl. lopende rente	274.027			273.469		

Begrippenlijst

Abtn

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstromen. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die ruim boven de 100% ligt.

De Nederlandsche Bank

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioen- en spaarfondsenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en rente-opbrengsten van de beleggingen.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet-gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loontontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Overlevingstafels

Geven aan wat de levens- en sterftekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende salaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarde wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

Vastrentende waarden

Hypotheken, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevensrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).